

UNIVERZITA KARLOVA

Fakulta humanitních studií

Bakalářská práce

Role genderu u druhé generace migrantů

Justýna Zahradilová

Vedoucí práce: PhDr. Dana Bittnerová, CSc.

Praha 2020

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem práci vypracovala samostatně. Všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány. Tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu. Souhlasím s jejím zveřejněním v tištěné nebo elektronické podobě.

V Praze dne 7. 8. 2020

.....

Justýna Zahradilová

Poděkování:

Zde bych ráda poděkovala PhDr. Daně Bittnerové, CSc. za vedení mé práce, za její ochotu, vstřícnost, trpělivost a cenné rady, které mi poskytla.

OBSAH

ÚVOD	7
1 TEORETICKÉ UKOTVENÍ	9
1.1 DRUHÁ GENERACE MIGRANTŮ	9
1.1.1 <i>Integrace druhé generace</i>	10
1.1.2 <i>Akulturační strategie</i>	11
1.1.3 <i>Kulturní šok</i>	12
1.1.4 <i>Mezigenerační vztahy a akulturační trhlina</i>	13
1.1.5 <i>Typologie akulturační trhliny</i>	14
1.1.6 <i>Transnacionalismus a druhá generace</i>	16
1.2 GENDER	16
1.2.1 <i>Gender a nerovnosti</i>	17
1.2.2 <i>Genderové role</i>	18
1.2.3 <i>Genderové stereotypy</i>	18
1.2.4 <i>Gender v migraci</i>	19
1.2.5 <i>Migrace – genderující a genderovaný proces</i>	21
2 ZDROJE A METODOLOGIE	22
3 VYBRANÉ STUDIE	23
3.1 SPOJENÉ STÁTY AMERICKÉ.....	23
3.1.1 <i>New York a indokaribská druhá generace</i>	23
3.1.2 <i>New York a indické ženy z druhé generace</i>	24
3.1.3 <i>New York a druhá generace korejských evangeliků</i>	24
3.1.4 <i>Kalifornie a asijské ženy z druhé generace</i>	25
3.1.5 <i>Kalifornie a hmongská druhá generace</i>	25
3.1.6 <i>Michigan a druhá generace žen z Jemenu</i>	26
3.2 KANADA	26
3.2.1 <i>Edmonton a somálská druhá generace</i>	26
3.3 EVROPA	27
3.3.1 <i>Norsko a druhá generace z Turecka, Vietnamu, Srí Lanky a Pákistánu</i>	27
3.3.2 <i>Norsko a pákistánské ženy z druhé generace</i>	28
3.3.3 <i>Estonsko a ruská druhá generace</i>	28

3.3.4	<i>Belgie a druhá generace tureckých a marockých migrantů</i>	29
3.3.5	<i>Německo a turecké rodiny</i>	30
3.3.6	<i>Itálie a muslimské a africké ženy z druhé generace</i>	30
3.3.7	<i>Itálie a druhá generace chlapců a dívek z Ekvádoru</i>	31
3.3.8	<i>Francie a muslimské ženy z druhé generace</i>	31
3.3.9	<i>Británie a druhá generace pákistánských a alžírských žen</i>	32
3.3.10	<i>Česká republika a vietnamská druhá generace</i>	32
3.3.11	<i>Evropské země a druhá generace tureckých migrantů</i>	33
3.3.12	<i>Evropské země a druhá generace migrantek ze severní Afriky a jižní Asie</i>	34
4	VÝSLEDKY PŘEHLEDOVÉ STUDIE	34
4.1	IDENTITA	35
4.2	RELIGIOZITA	38
4.3	VZDĚLÁNÍ A TRH PRÁCE	40
4.4	POSTOJE K GENDEROVÝM ROLÍM	46
5	ZÁVĚR	49
6	POUŽITÁ LITERATURA:	50

Abstrakt:

Tato bakalářská práce řeší problematiku druhé generace migrantů a genderu. Práce má podobu přehledové studie se zaměřením na zahraniční i českou víceoborovou literaturu. Cílem práce je představit témata, která se v odborné literatuře nejčastěji objevují a ukázat, jakou povahu mají texty a výzkumy, které se daným tématem zabývají. Studie odpoví na otázku, jaká témata se s druhou generací migrantů a s genderem pojí.

Klíčová slova: gender, migrace, druhá generace migrantů, migranti, identita

Abstract:

This bachelor thesis addresses the issue of the second generation of immigrants and gender. The thesis takes the form of a review study focusing on a foreign and also Czech multidisciplinary literature. The aim of the thesis is to present the topics that appear most frequently in the professional literature and to show the nature of the texts and research that deal with the topic. The study will answer the question of what topics are associated with the second generation of immigrants and with gender.

Key words: gender, migration, second generation immigrants, migrants, identity

Úvod

Migrace je celosvětovým fenoménem, který se dá považovat za integrální součást lidské historie a který může mít mnoho forem či podob. S procesy migrace se pojí mnoho témat a dá se studovat různou optikou, neopomenutelnou součástí migračních studií je oblast zabývající se dětmi usazených migrantů, tedy druhou generací migrantů. Jak již název napovídá, v této práci se zabývám druhou generací migrantů a genderem. Vzhledem k současným globalizačním procesům a celosvětovým migračním tokům považuji toto téma za velmi aktuální.

Zažitá zkušenost první generace je specifická; problémy druhé generace se liší se od problémů, se kterými se potýkala první generace. Migranti z druhé generace se narodili v jiné zemi než jejich rodiče, vyrůstají mezi dvěma kulturami a dvěma světy, které mohou mít různé normy a různá očekávání, v mnoha případech velmi jsou tyto světy velmi odlišné, což může vést ke konfliktům (Giguère, Lalonde, Lou 2010, s. 26). Druhá generace si tedy vyjednává mezi těmito dvěma prostory svou vlastní pozici a využívá k tomu různé strategie, které mohou být odlišné v závislosti na kontextu, ve kterém se migrant z druhé generace pohybuje. Důležitou roli hraje jak kontakt s majoritou, tak kontakt s vlastními rodiči, případně s etnickou komunitou v hostitelské zemi.

Společenské normy a očekávání jsou velmi úzce propojeny s genderem a uvažováním o genderu. Druhá generace může přejímat genderové normy majoritní společnosti, ve které se aktuálně nachází, může je také s ohledem na kulturní zázemí svých rodičů odmítat. Tyto rozpory mohou způsobovat nejen mezigenerační konflikty, ale i konflikty kulturního charakteru. Situace migrantů z druhé generace je zasazena do vztahů, které jsou genderované, gender migranta hraje důležitou roli při vyjednávání své vlastní pozice mezi světem první generace a světem majority, zároveň migrant jako člen společnosti aktivně smýšlení o genderu utváří. Gender také může být důležitým faktorem při vstupu na trh práce či v přístupu ke vzdělání.

Mou snahou je propojit téma druhé generace migrantů s tematikou genderu a zjistit, jaká témata se v rámci odborných textů nejčastěji objevují. Předkládanou práci jsem koncipovala formou přehledové studie. V teoretické kapitole vysvětluji pojmy, které se pojí s genderem, migrací a druhou generací migrantů. V další kapitole představuji studie, které zpracovávají

téma druhé generace a genderu a následně je analyzuji. Cílem této práce je vytvoření komplexního obrazu o tématech, která se v současné odborné literatuře s druhou generací a genderem pojí. Jedná se o témata, která se dotýkají zásadních oblastí běžného života druhé generace migrantů.

1 Teoretické ukotvení

Tato kapitola pojednává o základních teoretických pojmech, které se týkají druhé generace migrantů a genderu. Snažím se zde teoreticky lokalizovat, kdo patří do druhé generace, osvětlit generační dělení migrantů, integraci druhé generace migrantů, vysvětlit pojem gender, genderové role, genderové stereotypy a ukázat, jak se s genderem zachází v přístupu k migraci.

1.1 Druhá generace migrantů

Nejprve je nutné odpovědět na otázku, kdo vlastně je migrant z druhé generace. Druhá generace je popisována jako generace těch, kteří se narodili rodičům z první generace, tzn. lidem narozeným v jiné zemi (Clarke 2013). Migrantem z druhé generace jsem tedy v případě, že oba moji rodiče pochází z jiné země a narodili se tam. Jiní autoři se ovšem snaží různé generace migrantů popsat komplexněji a detailněji. Rumbaut (2004) přichází s konceptem jedné a půl, jedné a čtvrt a jedné a tři čtvrtě generace. Příslušnost k těmto generacím je dána na základě věku migranta – pokud migruji v raném dětství (0–5 let), jsem příslušníkem jedné a tři čtvrtě generace (Rumbaut 2004).

Zde se nabízí otázka, zda není toto podrobné dělení příliš zavádějící, protože sám Rumbaut (2004) říká, že příslušníci jedné a tři čtvrtě generace mají velmi blízko ke druhé generaci – kvůli nízkému věku nemají žádné vzpomínky na místo původu a formální vzdělání začnou objevovat až v cílové zemi. Opravdu je nutné dělit generace na takto malé části a segmentovat je? Při odpovědi na tuto otázku je ovšem důležité uvědomit si, že rozhodujícím faktorem v tomto dělení není pouze věková kategorie, ale je také zažitá zkušenost dané generace migrantů, která se s věkem pojí. Migrant z jedné a čtvrt generace podstoupili proces migrace během dospívání, tzn. v rozmezí cca 13–17 let, jejich zkušenosti tedy odpovídají spíše migrantům z první generace (Rumbaut 2004, s. 1167). Do nového prostředí se dostali již na prahu dospělosti, je tedy diskutabilní, zda patří k druhé generaci, či nikoliv. Jako jedenapůltá generace se označuje generace migrantů, která proces migrace podstoupí do 10. roku svého života (Ellis, Goodwin – White 2006), Rumbaut (2004, s. 1167) definuje „*klasickou*

jedenapůltou generaci“ jako děti od 6–12 let, které začaly absolvovat povinnou školní docházku v zemi svého původu, ale z velké většiny dokončují ji již v nové zemi. Tyto děti jsou tedy vytrženy z určité sociální reality a jsou vsazeny do nové v momentě, kdy si již v zemi svého původu budují vazby s vrstevníky a s okolím.

Jaké generační vymezení ale použít v případě, že k první generaci migrantů náleží pouze jeden z mých rodičů? V tomto případě se jedná o dvouapůltou generaci migrantů. Někteří autoři (Portes, Rumbaut 2001) ale tyto jedince zařazují automaticky do druhé generace. Ramakrishnan (2004) kritizuje připojení těchto jedinců ke druhé generaci a říká, že dvouapůltá generace by měla být studována a analyzována samostatně. Zásadní rozdíl tkví v tom, že přítomnost jednoho z rodičů, který není „cizincem“ v tom smyslu, že nenáleží k první generaci migrantů, může mít velký vliv na různé aspekty života migranta dvouapůlté generace, například na vzdělávání nebo na jazykovou vybavenost, zároveň také třeba na etnickou sebeidentifikaci (Ramakrishnan 2004, s. 382). Dvouapůltá generace má tedy také svá specifika a životní zkušenosti příslušníků této generace mohou být odlišné od druhé či jedenapůlté generace.

Jiní autoři však jdou ještě dál. Zúñiga (2018) přichází s konceptem 0,5 generace, který specificky aplikuje na nezletilé mexické děti, které byly narozeny ve Spojených státech, strávily zde první roky svého života, ale v návaznosti na svůj status byly deportovány do Mexika. Tyto děti se nachází v prostoru mezi dvěma státy, a ačkoliv mohou disponovat dvojím občanstvím, mají problém s určením místa, kam vlastně patří. Jedná se tedy o skupinu dětských migrantů, která byla deportována ze země, ve které se narodila, do země, ze které pochází jejich rodiče.

Odborná literatura dokazuje, že generační vymezení migrantů může být poněkud složité je závislé na více faktorech.

1.1.1 Integrace druhé generace

Druhá generace migrantů se nachází ve složitém životním scénáři, protože se pohybuje mezi dvěma světy a mezi dvěma kulturami, se kterými se migrant z druhé generace musí vypořádat. Existuje mnoho teorií, které osvětlují, které strategie druhá generace migrantů volí a jak se vypořádávají s touto životní situací. Někteří členové druhé generace mají pocit, že

nikam nepatří a mohou pociťovat exkluzi na zcela jiné bázi, než jejich rodiče z první generace (Dusi, Messetti, Falcón 2015, s. 567).

Jak se generace migrantů snaží integrovat? Dle klasické asimilační teorie podle sociologické chicagské školy dojde v několikáté generaci migrantů postupně a nevyhnutelně k úplnému splynutí s majoritní společností (Bernard, Mikešová 2014, s. 6), dojde tedy k nenávratnému rozpuštění v moři majority. Tato teorie je již však vnímána jako překonaná. Drbohlav (2001, s. 24) popisuje modely, které byly následně teoretizovány – model „tavícího kotle“, model „salátové mísy“ a koncept strukturální integrace.

Model „tavícího kotle“ (melting pot) přiznává minoritě národotvornou roli, která je však velmi malá. Jedná se v podstatě o myšlenku vzájemného míšení etnických skupin a majority. Koncept „salátové mísy“ (salad bowl) popisuje soužití etnických skupin a majority vedle sebe, což je realizováno pomocí vzájemné komunikace. (Drbohlav 2001, s. 24). Jednoduše řečeno, v tavícím kotli se různé kulturní skupiny roztaví a vzájemně spojí do jedné, nýbrž v rámci salátové mísy se různé skupiny sice nachází na jednom talíři, ale nepřichází o svou jedinečnost a jsou rozeznatelné, stejně jako jsou rozeznatelné různé ingredience v salátu. Koncept strukturální integrace nahlíží na migranty jako zcela rovnoprávné s majoritou, zároveň si však mohou zachovat své specifické rysy (Drbohlav 2001, s. 24). Strukturální dimenze integrace se týká politického a legálního postoje státu k imigrantům, má tedy vliv na podmínky, za kterých se imigrant může stát legálně součástí společnosti (Tollarová 2006).

1.1.2 Akulturační strategie

V rámci psychologického diskurzu se můžeme setkat s teoriemi akulturačních strategií u migrantů z první i druhé generace. J. W. Berry a Sabatier (2010) popisují různé procesy akulturačních strategií jako procesy asimilace, integrace, marginalizace a separace, ve zkratce se jedná o model AIMS.

1.1.2.1 Asimilace

Asimilace nastává v případě, pokud migrant netouží vůbec či velmi málo po zachování své vlastní kultury a zároveň preferuje kontakt s majoritní společností.

1.1.2.2 Integrace

Integrací se rozumí situace, ve které migrant usiluje o zachování své vlastní kultury, ale zároveň se chce zapojit do majoritní společnosti.

1.1.2.3 Marginalizace

O marginalizaci můžeme mluvit v případě, že migrant netouží po zachování své původní kultury, ale ani necítí potřebu a důležitost kontaktu s majoritou a majoritní kulturou.

1.1.2.4 Separace

Separace je proces, který nastává, pokud si migrant chce zachovat svou původní kulturu, ale netouží po kontaktu s majoritou, dochází tedy k oddělení od většinové společnosti.

1.1.3 Kulturní šok

Kulturní šok jako první definoval kanadský antropolog Kalervo Oberg. Kulturní šok se projevuje „*úzkostí, která pramení ze ztráty všech nám známých znaků a symbolů, které jsou spojeny se sociálním stykem*“ (Oberg 1960, s. 142). Ke kulturnímu šoku dochází v případě, že se jedinec dostává do nové, neznáme kultury a cítí se dezorientován, je tedy výrazně spojen s procesem migrace. Kulturní šok se projevuje různými příznaky, mezi nejtypičtější patří pocit bezmoci, vztek, frustrace, nadměrné obavy a velký stesk po původním domově. Je ale důležité zmínit, že projevy působení kulturního šoku se u různých lidí liší (Oberg 1960, s. 142–143).

Oberg (1960) definuje čtyři fáze kulturního šoku. První fáze bývá obvykle fází nadšení. Cizinec je fascinován novou kulturou, vnímá ji pozitivně, ale komunikuje pouze s lidmi, se

kterými sdílí rodný jazyk. Tato fáze může trvat pár dní, ale může trvat i šest měsíců s ohledem na konkrétní okolnosti. Poté nastává druhá fáze, která je charakterizována nepřátelským a agresivním chováním k nové kultuře. Tato fáze přichází v situaci, kdy se jedinec musí začít vyrovnávat s řešením obtíží uvnitř nové země, které se najednou zdají být extrémně složité a těžké. Většinou se jedná o problémy každodenního života, ve kterých hraje velkou roli jazyk a komunikace s majoritou. V této fázi dochází k výrazné kritice místních obyvatel, odlišných kulturních zvyků a k negativní stereotypizaci. Pokud není možné druhou fázi překonat, dochází většinou k odjezdu. V rámci třetí fáze se již cizinec sám začíná otevírat směrem k nové kultuře, snaží se osvojit si nový jazyk a zaujímá nadřazený postoj k majoritě. Stále zde existují určité potíže, nyní už jsou ale vnímány jako překážka, kterou musím nějakým způsobem překročit. Ve finální čtvrté fázi je cizinec již plně seznámen s novou kulturou, je do ní integrován a začíná si užívat věci, kterých se předtím obával. Pokud dojde k návratu do země původu, může dojít ke stesku po kultuře, do které se cizinec již integroval (Oberg 1960, s. 143).

Kulturní šok ale můžeme zmírnit nebo i odstranit navázáním kontaktu s příslušníky majority. Základním předpokladem je osvojení nového jazyka, což může být obtížný proces a sám o sobě může vyvolat úzkost a frustraci (Oberg 1960, s. 145–146). Jazyk a kontakt s majoritou tedy patří mezi nejvýznamnější integrační faktory.

1.1.4 Mezigenerační vztahy a akulturační trhlina

Situace migrantů je vždy kontextuální a je ovlivněna také rodinnými vazbami a vztahy, ve kterých se migrant nachází. Mezigenerační vztahy mezi první a druhou generací migrantů mohou mít různé podoby. Svět první generace a druhé generace se může značně lišit a výsledkem mohou být mezigenerační konflikty. Mezigenerační konflikt se také dá nazvat pojmem akulturační trhlina, ke které dochází z důvodu odlišné akulturace dětí a rodičů. Druhá generace je totiž socializována již v jiné kultuře, než byla socializována první generace jejich rodičů (Costigan, Dokis in Telzer 2010, s. 315). U první generace může např. docházet k problémům s osvojováním nového jazyka a mohou zaujímat méně otevřený postoj k nové kultuře (Telzer 2010, s. 315). Druhá generace je totiž ovlivněna jak svojí rodinou a komunitou, tak i médii a spolužáky ve škole, kteří patří k majoritě. K akulturační trhlině přispívá příliš rychlá asimilace druhé generace, která může v důsledku vést až ke vzájemnému odloučení (Jánská, Průšovicová, Čermák 2011, s. 482–3). Migrant se tedy musí vypořádat s požadavky

svých rodičů, které mohou být v konfliktu s majoritní kulturou, kterou vyzdvihují spolužáci, vrstevníci a okolí z řad majoritní společnosti.

Akulturační trhlina může vést ke značným konfliktům mezi první a druhou generací. Někteří autoři zabývající se tímto konceptem přišli s tím, že akulturační trhlina může hrát svou roli ve výskytu poruch chování a může vést např. k odmítnutí životního stylu rodičů, protože je „nabalena“ na již existující mezigenerační rozdíly a společně dochází ke komplexnímu mezigeneračnímu a současně také mezikulturnímu konfliktu (Telzer 2010, s. 316).

Akulturační trhlina může být nazvána i pojmem generační neshoda. Zároveň však může docházet i k opačnému jevu, k tzv. generační shodě, která nastává, pokud se první a druhá generace akulturuje ve stejném rozsahu (Zhou 2001 in Jánská, Průšovicová, Čermák 2011, s. 483).

1.1.5 Typologie akulturační trhliny

Původní teorie akulturační trhliny pracuje pouze s jedním modelem, a to s modelem, který je dále popsán jako první typ akulturační trhliny. Telzer (2010) však rozlišuje čtyři typy akulturační trhliny.

1.1.5.1 První typ akulturační trhliny

Tento typ akulturační trhliny nastává v případě, že je druhá generace migrantů akulturována v nové společnosti více než první generace. Jedná se tedy o situaci, ve které se děti imigrantů akulturují rychleji a ve větší míře než jejich rodiče. Některé rodiny vnímají tento typ akulturační trhliny jako výhodu. Rodiče z první generace například mohou vítat fakt, že jejich děti jsou více akulturovány, protože to může celkově pomoci rodině s přizpůsobením a s každodenními povinnostmi (Bacallo a Smokowski 2007 in Telzer 2010, s. 324).

1.1.5.2 Druhý typ akulturační trhliny

Druhý typ akulturační trhliny se objevuje, pokud jsou děti migrantů v nové společnosti akulturovány méně než jejich rodiče. Přestože se mnoho rodin vyznačuje tímto typem, byl mnoha výzkumníky dlouho přehlížen. Mladí lidé, u kterých se vyskytuje tento typ akulturační trhliny, vykazují větší rodinné a behaviorální problémy a také menší studijní motivaci (Telzer 2010, s. 324).

1.1.5.3 Třetí typ akulturační trhliny

Třetí typ akulturační trhliny se vyskytuje v rodinách, ve kterých se děti migrantů orientují více na původní kulturu svých rodičů, a to ve větší míře než jejich rodiče. Tento typ byl ve výzkumech také většinou přehlížen, ale současné výzkumy přichází s tím, že mladí lidé vykazující tento typ kulturní trhliny mohou mít pocit, že nejsou přijímáni a že do nové kultury nepatří, mohou tedy zapojení do této nové kultury zcela odmítnou (Atzaba-Poria & Pike 2007 in Telzer 2010, s. 325).

1.1.5.4 Čtvrtý typ akulturační trhliny

Poslední typ akulturační trhliny se objevuje v situaci, kdy jsou děti imigrantů méně orientovány na svou původní kulturu než jejich rodiče. Různé studie uvádí, že pokud se děti imigrantů nezapojily do původní kultury svých rodičů (například v rámci jazyka nebo tradičních hodnot původní kultury), vykazovaly problémy týkající se rodinných vztahů, psychické pohody nebo nižší motivace. Zapojení druhé generace do původní kultury rodičů může hrát svou roli v rámci adaptace a také při zachování mezigeneračního propojení (Telzer 2010, s. 325–326).

1.1.6 Transnacionalismus a druhá generace

Transnacionalismus je koncept, který přichází do migračních studií v 90. letech a který se snaží interpretovat migraci novým způsobem. Migrant již není pasivním aktérem, který přichází o jeden domov a nalézá domov druhý, jedná se o člověka, který se pohybuje mezi novým a původním domovem a vytváří si mezi těmito dvěma prostory různé vazby (Szaló 2007). Transmigrant je tedy schopný propojovat svůj původní i nový domov pomocí své aktivní participace na více místech.

Transnacionální praktiky se ale netýkají pouze první generace – také migranti z druhé generace si udržují transnacionální vazby, ovšem signifikantně méně než jejich rodiče z první generace. Úroveň transnacionalismu u druhé generace je spojena se sociokulturní integrací. Migranti z druhé generace, kteří jsou úspěšně sociálně a kulturně integrováni, participují na transnacionálních praktikách nejméně (Fokkema et al. 2012).

Můžeme se ale setkat i s tím, že transnacionální vazby výrazně pomáhají druhé generaci migrantů s konstrukcí vlastní identity. Kara Somerville (2008) se zaměřila na druhou generaci migrantů z Indie, která žije v Kanadě. Tito migranti udržují vazby se svými rodinnými příslušníky a přáteli v Indii pomocí internetu, telefonu a zároveň také Indii navštěvují. Na základě těchto praktik jsou migranti z druhé generace schopni si vytvořit vlastní transnacionální identitu, která jim umožňuje cítit silné citové vazby k Indii, které manifestují například výběrem svého oblečení, ale zároveň cítí i přináležení ke Kanadě. Autorka upozorňuje na to, že transnacionalismus by neměl být vnímán jako fenomén pouze první generace migrantů (Somerville 2008). Migrant z druhé generace se tedy může pomocí transnacionálních vazeb integrovat jak v rámci jednoho domova, tak v rámci domova druhého a vytvořit si na základě této duality svou vlastní identitu.

1.2 Gender

Společnost a naše vztahy v rámci dané kultury zásadním způsobem ovlivňují náš život. Surya Monro (2005, s. 10) říká, že svět, ve kterém žijeme, je velmi pevně strukturován na základě pohlaví a genderu. Jak tyto dvě kategorie odlišit? Z hlediska sociologie je gender je

sociálně konstruovanou kategorií, k jejíž konstrukci dochází na základě pohlaví, které je dáno biologicky (Renzetti, Curran 2003, s. 20). Jednoduše řečeno: pohlavím se rozumí biologické, fyziologické odlišnosti lidských těl a gender se týká „*psychologických, sociálních a kulturních rozdílů mezi muži a ženami*“ (Giddens 2013, s. 554). West a Zimmerman (2008) upozorňují na to, že gender je neustále znovu a znovu utvářen prostřednictvím lidských interakcí. Gender je tedy „*výsledkem svého druhu sociálního konání*“ (West, Zimmermann 2008, s. 102). Gender v podstatě sami „*děláme*“ a potvrzujeme prostřednictvím našeho opakovaného konání a jednání s ostatními. Nejedná se tedy o pevnou danost, ale o proces, který je výsledkem vzájemného působení společnosti a nás samotných. Zde je důležité zmínit, že v současnosti je gender vnímán spíše jako široké spektrum různých genderových identit, které mohou, ale nemusí být vůbec determinovány biologickým pohlavím. Koncept genderové diverzity se snaží nabourávat tradiční systém binárních genderových rolí a narušovat zavedené představy, které o genderu máme. (Monro 2005, s. 14).

Gender je tedy sociální konstrukcí, která silně ovlivňuje fungování celé společnosti. Jak již bylo naznačeno, gender je spojen i s kulturou. A zde má své místo antropologie – právě antropologie přišla se zjištěním, že genderové role jsou kulturně variabilní a to, jak s nimi různé kultury a společnosti zacházejí, může být velmi rozdílné (Oakley 2000, s. 121). To, v jaké společnosti jsme se narodili, má silný vliv na to, jaké genderové role si osvojujeme, jaké kategorie jsou nám známy a jak gender zažíváme. Vzhledem k tomu, že gender je společenskou konstrukcí, daná společnost také určuje, jak a na základě čeho jej konstruovat.

1.2.1 Gender a nerovnosti

Gender je také zároveň předmětem kontroly, moci a nadvlády. Každá společnost funguje na základě svých vlastních vnitřních pravidel a norem určuje, jak se mají její členové chovat. Gender tedy určuje normy, dle kterých se muži a ženy ve společnosti mají chovat, jak mají vypadat a jak o sobě mají uvažovat a tyto normy jsou udržovány pomocí sociální kontroly a vzájemné mezilidské interakce. Pokud mluvíme o genderu a s ním spojených institucionalizovaných předpisech a vzorcích, hovoříme o pohlavně – genderových systémech (Renzetti, Curran 2003, s. 21). Mocenskými aspekty genderové nadvlády mužů nad ženami se zabývá Pierre Bourdieu (2000), který sílu patriarchálního systému spatřuje v tom, že tento

system a řád nepotřebuje žádné ospravedlnění, vnímáme jej jako přirozený a neutrální (Bourdieu 2000, s. 11). Tato přirozenost dle Bourdieho (2000) spočívá v tom, že historicky byli vždy muži v rámci společenské hierarchie postaveni výše než ženy. Většina lidí stále žije ve společnostech, jejichž systém je více či méně patriarchální (Renzetti, Curran 2003, s. 22). Gender tedy nelze chápat jako konstrukt, který by byl neutrální, protože se s ním pojí mocenská nerovnováha a disproporční přístup k moci (Szczepaniková 2004, s. 2). Tato kategorie může tedy reprodukovat a legitimizovat společenské nerovnosti, které považujeme za normální a přirozené.

1.2.2 Genderové role

Genderové role jsou nepsané normy a soubory pravidel a představ, které definují, jaké chování se od členů společnosti očekává na základě jejich pohlaví. Každý z nás se s genderovými rolami v životě setkává na denní bázi a tyto role jsou zásadní pro život každého z nás. S důležitostí genderových rolí se lze setkat ještě před narozením – již v těhotenství se příkládá velký důraz tomu, zda se narodí chlapec, či dívka. V porodnicích se můžeme setkat s dělením novorozenců například základě barvy přikrývky, která mu je přidělena, ale také na základě rozdílných postojů matek k novorozenému dítěti (Oakley 2000, s. 131). Dítě je následně vychováváno na základě představ a očekávání, které se pojí s jeho genderem. Tomuto procesu se říká genderová socializace (Renzetti, Curran 2003, s. 93.) Genderové role jsou podmíněny kulturou, jsou tedy kulturně variabilní (Oakley 2000, s. 141). V různých kulturách se můžeme setkat i s odlišnými preferencemi, které se týkají pohlaví očekávaného dítěte – například v Číně, Indii, Bangladéši, Pákistánu a dalších zemích dochází k silné preferenci mužských potomků (Coale 1991 in Renzetti, Curran 2003, s. 109). Tyto preference jsou spojeny s genderovými rolami a genderovými stereotypy, které se týkají daných pohlaví.

1.2.3 Genderové stereotypy

Genderové stereotypy jsou velmi úzce spojeny s genderovými rolami. Jedná se o tradiční a zjednodušující představy o typicky ženských a typicky mužských vlastnostech, vzorcích chování a schopnostech. Genderové stereotypy jsou „*univerzálně platné, neboť se*

předpokládá, že charakteristiky tvořící genderový stereotyp sdílí všichni příslušníci daného pohlaví“ (Renzetti, Curran 2003, s. 21–22). Kategorizace mužů a žen dle genderových stereotypů je společenský jev, se kterým se většina z nás setkává na denní bázi a vědomě či nevědomě ho i spoluvytváříme. Na základě genderových stereotypů tedy konstruujeme, co je ta „správná“ maskulinita a femininita. K typicky ženským genderovým stereotypům patří vlastnosti jako bezmoc, emocionalita, empatie, pasivita a jemnost, zatímco k typicky mužským stereotypním vlastnostem patří agresivita, rozvážnost, sebejistota, racionalita a rozhodnost (Karsten 2006, s. 24). Janebová (2006, s. 10) upozorňuje na to, že genderové stereotypy jsou institucionalizovány, stávají se tedy kulturní normou. Na základě genderových stereotypů může docházet k diskriminaci nebo naopak ke zvýhodňování určitých jedinců v různých aspektech lidského života a negativně ovlivňují jak ženy, tak muže. Genderové role a stereotypy hrají svou roli i v otázce migrace.

1.2.4 Gender v migraci

Otázka genderu v procesech migrace nebyla dlouhou dobu vůbec tematizována. Až do 70. let 20. století byly výzkumy týkající se migrace orientovány primárně na zkušenosti migrujících mužů (Szczepaniková 2004, s. 2). Ženy byly okem patriarchátu vnímány jako neviditelné, pasivní aktérky, případně partnerky migrujících mužů, na které nebylo potřebné se zaměřovat a zkušenosti žen nebyly považovány za důležité. Migrace se ovšem neúčastní pouze muži. Genderové role a genderované vztahy mají na migraci a následnou integraci velký vliv.

V 70. letech 20. století se tedy můžeme setkat s prvním zájmem o ženskou zkušenost v rámci migrace, jednalo se ovšem o výzkumy, které se zaměřovaly pouze na ženské vzorce migrace, zcela oddělené od tradičně mužské zkušenosti a tento přístup měl určité nedostatky. V této fázi šlo primárně o upozornění a zviditelnění žen v rámci migrace, ale v důsledku tento přístup nechtěně podporoval marginalizaci žen, protože nebyl schopen zasadit ženskou migraci do širšího kontextu a vnímal gender jako pevný a statický, tím pádem byla role ženy a muže vnímána jako komplementární. Migrujícím ženám patřila domácnost, mužům veřejný život (Hondagneu-Sotelo 2000, s. 114). Jednalo se ovšem o první reakci na dlouhotrvající opomíjení migrujících žen (Szczepaniková 2004, s. 3).

V 80 a 90. letech 20. století dochází ke změně. Středem pozornosti již nejsou individuální rozhodnutí migrujících žen a mužů, autorky a autoři se začínají zaměřovat na gender jako na základní organizační princip migrace a migračních procesů (Boyd, Grieco 2003). Na kategorii genderu se začíná nahlížet jako na proměnnou a fluidní, nikoliv statickou a začínají se tematizovat genderové vzorce migrace a způsoby, kterými gender přenastavuje systémy genderové nerovnosti. V tomto období se začíná se uplatňovat intersekcionalní přístup, který kombinuje kategorie třídy, etnicity a genderu (Hondagneu-Sotelo 2000, s. 115). Dle Szcepanikové (2006, s. 6) se „*tento přístup ukázal být klíčovým pro studium migrace.*“

S intersekcionalním přístupem se pojí teorie trojí neviditelnosti, dle které jsou ženy migrantky neviditelné na třech úrovních – na úrovni třídy, etnicity a genderu (Brettel 2000 in Ezzeddine 2011, s. 235). V současnosti se dle Ezzeddine (2011, s. 235) jedná o nejméně výraznější teorii genderu v rámci migrace. Teorie trojí neviditelnosti je spojena s profesní segmentací migrantek na lokálním i globálním trhu práce. I vysoce kvalifikované migrantky mají problém začlenit se na trh práce a na základě genderové hierarchie v cílové zemi jim nezbyvá nic jiného než vykonávat tradiční ženská povolání, např. domácí práce, péče o děti apod. (Boyd, Grieco 2003), můžeme zde tedy pozorovat fenomén feminizace práce v kombinaci se statutem migranta, případně s etnicitou.

Současné autorky a autoři akcentují důležitost genderově senzitivního přístupu v rámci studií migrace (např. Ezzeddine 2011; Szcepaniková 2004). Szcepaniková (2004, s. 5) klade důraz na „*uvědomění si sociální povahy genderu, tedy že být ženou například v Čechách či Afghánistánu má zcela jiné implikace než být ženou ve Střední Evropě.*“ Je tedy důležité klást důraz na kontextuální a etnickou povahu genderu. Genderově senzitivní přístup může současným badatelům otevřít nové výzkumné otázky a také nové pohledy na celkovou práci s migrujícími muži a ženami. Díky genderově senzitivnímu přístupu můžeme například lépe pochopit, kdo se rozhodne migrovat, jaký má migrace dopad na životy migrantů a jak se dokáží adaptovat a integrovat do nové kultury. Migrační studia by měla disponovat citlivostí směrem k diverzitě, která formuje obraz migrace novým způsobem a genderová studia by se měla zaměřit na to, jak je gender strukturálně v procesech migrace vyjednáván (Souralová, 2010, s. 45).

1.2.5 Migrace – genderující a genderovaný proces

Sczapaniková (2006) tematizuje analytickou koncepci migrace jako „genderovaného“ a „genderujícího“ procesu. Co si pod těmito pojmy představit? Zjednodušeně lze říci, že proces migrace je genderem značně ovlivňován a determinován a zároveň migrační zkušenost ovlivňuje gender tak, že jej formuje a mění.

„Genderující“ a „genderovaný“ aspekt migrace od sebe nelze oddělit, protože tyto aspekty nemohou existovat jeden bez druhého. Migrace však není pouze procesem, který by byl pasivně ovlivňován představami o genderu v cílové zemi a v zemi původu. Migrace je také *„proces, který lze analyzovat jako aktivní a v mnoha ohledech dokonce radikální sílu, ovlivňující jak sebepojetí migrantů a formování jejich genderových vztahů, tak i genderové ideologie a praktiky ve společnostech jejich původu a destinace“* (Sczapaniková 2006, s. 2). V praxi to může znamenat např. zpochybnění dosavadních genderových rolí v rámci integrace do nové společnosti, či utvrzení v tom, že mé představy jsou správné. Touto problematikou se zabývala například Cathy McIlwaine (2010), která se zaměřila na jihoamerické migrantky v Londýně. Migrantky popisovaly machistické jednání mužů jako kulturní rys, který znají z Jižní Ameriky a který jim zabraňoval pracovat, značně je omezoval a kontroloval jejich rozhodování. Většina žen se v rámci kvalitativního výzkumu vyjádřila tak, že genderové praktiky a samotné smýšlení o genderu bylo rekonstruováno pozitivním způsobem a migrantky hovořily o zlepšení svého života v návaznosti na pocit větší rovnosti vůči mužům. Většina partnerů zkoumaných migrantek se s touto změnou pragmaticky smířila, avšak některé ženy popisovaly, že jejich partneři si stále chtěli uchovat moc a zachovat genderovou nerovnost, v některých případech i došlo k fyzickému zneužití žen a jejich dětí. McIlwaine (2010) uvádí, že konkrétní změny v každodenních praktikách týkajících se genderu se lišily dle třídy a národnosti. Jiný výzkum zaměřený na vietnamskou komunitu v USA naopak přichází se zjištěním, že vietnamské ženy podporovaly patriarchální rodinný model z důvodu zajištění ekonomické stability a udržení mateřské rodičovské autority. Zároveň ale zakládaly ve své komunitě neformální ženské skupiny, což jim výrazně pomohlo vyrovnat se problémy, které pro ně představovala mužská autorita (Kibria 1990).

Na vztah genderu a migrace tedy můžeme nahlížet jako na dialektický. Úzké propojení mezi genderem a migrací popisují Jolly a Reeves (2005, s 9):

Gender ovlivňuje

- kdo migruje a z jakého důvodu k rozhodnutí dochází
- jak migrace ovlivňuje samotné migranty
- jak migrace ovlivňuje zemi původu a cílovou zemi

Migrace ovlivňuje

- genderové vztahy, které může proces migrace jak utvrzovat, tak i narušovat, zpochybňovat a měnit je

2 Zdroje a metodologie

Tato práce je zpracována formou přehledové studie založené na rešerši odborné literatury, která se zabývá tematikou genderu a druhé generace migrantů. Jak již bylo řečeno v úvodu, cílem této práce je poskytnout přehled témat, která se v odborných studiích a publikacích spojených s druhou generací migrantů a genderem nejčastěji vyskytují. Klíčovým zdrojem jsou tedy odborné práce, které jsem vyhledávala od ledna 2020. Zdroje jsem vyhledávala pomocí elektronických informačních zdrojů, konkrétně jsem použila JSTORE, centrální vyhledávač Univerzity Karlovy UKAŽ, Google Scholar, Science Direct a Sage. Hlavním kritériem bylo vyhledávání literatury na základě klíčových slov, používala jsem tyto klíčová slova nebo jejich kombinace: *Second Generation*, *Gender*, *Migration*, *Second Generation Migrants*, *Immigration*, *Gender roles.*, *Children of Immigrants*. Literaturu jsem vyhledávala jak v českém, tak v anglickém jazyce, nakonec jsem ale vzhledem k četnosti využila z většiny anglické zdroje, které jsem následně překládala do českého jazyka.

Všechny analyzované texty vznikly po přelomu první poloviny 90. let 20. století. Nejstarší zdroj je z roku 1997, nejnovější byl publikován v březnu 2020. Jedná se tedy o vysoce aktuální studie. Vzhledem k tomu, že životní situace, a nakonec i samotné zkoumání druhé generace migrantů je silně ovlivněno lokalitou, ve kterém se migranti i badatelé nachází, rozhodla jsem se analyzovat nalezené zdroje s ohledem na prostředí, ve kterém byly

zpracovány. Pro vytvoření širšího obrazu o daném tématu jsem se rozhodla analyzovat studie jak z USA a z Kanady, tak z evropského prostoru. Většina textů pochází ze zahraničí (19 studií), 1 studie pochází z České republiky. V českém prostoru je vzhledem k historicko-společenskému kontextu tematizována hlavně druhá generace vietnamských migrantů, rozhodla jsem se tedy vybrat studii, která tematizuje gender u mladých Vietnamců.

Nejprve krátce představím konkrétní studie a přístupy těchto studií s ohledem na terény, ve kterých byly realizovány. Následně budu analyzovat témata, která se ve studiích objevila.

3 Vybrané studie

3.1 Spojené státy americké

3.1.1 New York a indokaribská druhá generace

Warikoo (2005) se ve své studii zaměřila na dospívající druhou generaci indokaribských migrantů žijících ve městě New York. Jedná se o potomky generací, kteří migrovali nebo přesněji řečeno byli dováženi z Indie do Karibiku, aby vyplnili chybějící mezeru po otrocké černošské práci na plantážích (tamtéž, s. 807).

Studie se zaměřuje na etnickou identitu druhé generace s ohledem na gender. Jedná se o kvalitativní výzkum, který byl realizován v letech 2001–2002 formou hloubkových rozhovorů uvnitř newyorské indokaribské komunity. Respondentů bylo celkem 31, z toho 19 patřilo ke druhé generaci, 4 byli příslušníci jedenapůlté generace (emigrovali do USA před dvanáctým rokem věku) a 8 bylo nově přichozích do USA. Autorka zde tedy odděluje druhou generaci od jedenapůlté (Warikoo 2005).

Výsledky studie ukázaly značné genderové rozdíly ve vnímání a konstruování etnické identity. Chlapci se příliš neztotožňovali s indickou identitou, ale dívky projevovaly velký zájem o indické tradice, které byly jako indické definovány danou indokaribskou komunitou, a

to pomocí sledování bollywoodských filmů a skrze nošení indického oblečení. Etnické identity zkoumaných chlapců a dívek jsou tedy genderované. Dívky jako autentickou indickou kulturu považují kulturu pocházející přímo z Indie, ne tolik z Karibiku, a na tomto základě si konstruují svou indickou identitu. Výzkum zkoumá příčiny těchto genderových rozdílů (Warikoo 2005).

3.1.2 New York a indické ženy z druhé generace

Druhou generací ve městě New York se zabývá také Das Gupta (1997). Autorka zde otevírá otázku, co vůbec znamená být indickou ženou v USA, jde tedy o otázku etnické a genderové identity. Jedná se o kvalitativní studii, která je založena na rozhovorech se čtyřmi indickými ženami z druhé generace migrantů. Rozhovory proběhly v roce 1990. Je důležité si uvědomit, že vzhledem k počtu participantek se jedná o velmi malý vzorek.

Studie prezentuje konfrontační představy první a druhé generace. Rodiče žen se staví do pozice těch, kteří ví, co je „ta správná“ kultura, tedy ta, kterou považují za indickou, a naopak se distancují od kultury, kterou považují za americkou. Svě představy o tom, co je indické, konstruovali na základě toho, co bylo považováno za indické v místě jejich původu, než došlo k emigraci do USA. Ženy z druhé generace tedy musí vyjednávat svou pozici mezi dvěma kulturami a vyrovnat se s očekáváním svých rodičů, kteří kladou odlišné nároky na chlapce a na dívky (Das Gupta 1997).

3.1.3 New York a druhá generace korejských evangelíků

Alumkal (1999) ve svém výzkumu zaměřil na druhou generaci korejských migrantů, kteří se hlásí k protestantskému vyznání. Autor v této studii klade důraz na to, jakou roli hraje náboženství v asimilaci druhé generace s ohledem na gender. Studie byla realizována ve městě New York, konkrétně v presbyterní církvi Glory Korean Presbyterian Church (GKPB), jde tedy o korejskou církev. Jedná se o etnografický výzkum provedený formou zúčastněného pozorování a také skrze rozhovory s 25 členy církve. Alumkal (1999, s. 135) uvedl, že jeho mužský gender měl efekt na větší otevřenost mužů během realizace rozhovorů.

Z výzkumu vyplynulo, že genderové role jsou tedy v tomto případě konstruovány nikoliv s ohledem na etnicitu, ale s ohledem na náboženství, které druhá generace vyznává. Autor se dále zabývá otázkou, proč ženy v církvi zůstávají, pokud je postavena na

patriarchálních normách. V tomto výzkumu se projevila role migrace jako aktivního procesu, který může uvažování o genderu aktivně měnit (Alumkal 1999).

3.1.4 Kalifornie a asijské ženy z druhé generace

Pyke a Johnson (2003) studovali druhou generaci korejských a vietnamských migrantek žijících na jihu Kalifornie.

Studie byla provedena v letech 1996–1999 pomocí individuálních a skupinových rozhovorů, celkem se zúčastnilo 48 korejských žen z druhé generace a 52 vietnamských žen z druhé generace migrantů. Autoři se zaměřili na etnicky motivované přesvědčení o genderu, tedy na to, jak dané ženy přemýšlí o asijské a americké femininitě. Dále se zaměřili na změny v rámci genderových vzorců chování s ohledem na různá prostředí, ve kterých se ženy pohybují. Celkem 44 žen se vyjádřilo tak, že se svým genderem zachází různě napříč různými kulturními terény, které jsou popsány „rovnostářský mainstream“ na jedné straně a „utlačovatelský etnický svět“ na straně druhé (tamtéž, s. 41–42). Dle autorů dané ženy tímto způsobem potvrzují ideologickou konstrukci většinové společnosti, dle které je „bílý“ svět diametrálně odlišný a lepší než ten asijský a nebílý. Na základě tohoto uvažování dochází k internalizaci útlaku (tamtéž, s. 49).

3.1.5 Kalifornie a hmongská druhá generace

Bao Lo (2017) ve svém výzkumu uvádí téma vlivu genderu a kultury na vzdělávání u druhé generace hmongských dívek žijících v Kalifornii. Zde považují za důležité osvětlit pojem „Hmongové“, který není v českém kontextu příliš známý. Jedná se o etnikum pocházející z jihovýchodní Asie, které zejména v USA vytváří početné emigrantské komunity (Komers 2012, s. 34).

Předkládaná studie se zabývá kulturními představami o genderu v oblasti vzdělávání. Výzkumu byl realizován v letech 2007–2009 a celkem se zúčastnilo 86 hmongských chlapců a dívek ve věku 13–18 let, všech 86 účastníků výzkumu vyplnilo dotazník, 36 se kromě dotazníku zúčastnilo i hloubkových rozhovorů. Autorka, která je sama hmongskou ženou, upozorňuje na to, že její etnicita v kombinaci s genderem hrála důležitou roli během realizace rozhovorů, protože napomohla mladým respondentům k větší otevřenosti a k pocitu důvěry (Lo 2017, s. 7)

Výzkum otevírá otázku genderových nerovností ve vzdělávání u druhé generace a otázku etnické a genderové identity. Hmongské dívky se snaží pomocí úspěšného vzdělávání vzdorovat hmongské kultuře, která reprodukuje genderové nerovnosti a zvýhodňuje chlapce před dívkami. Dívky se touží přiblížit majoritním normám, které konstruují jako více rovnostářské a jako svou strategii volí vzdělávání (Lo 2017).

3.1.6 Michigan a druhá generace žen z Jemenu

Druhou generací jemenských žen ve městě Detroit se zabývají Al-Huraibi a Konradi (2012). Studie byla prováděna v letech 1998 a 2008 a zkoumá 20 žen z druhé generace jemenských migrantů pomocí hloubkových rozhovorů, jedná se tedy o kvalitativní výzkum.

Výzkum se snaží nahlédnout na konstrukci a proces vyjednávání identit žen z druhé generace v jemenské komunitě, konkrétně se autorky zaměřily na oblast vysokoškolského vzdělání. Daná jemenská komunita je autorkami výzkumu popsána jako tradiční, rurální a silně nábožensky založena na principech islámu (tamtéž, s. 127). Dívky se snažily dosáhnout vysokoškolského vzdělání, což bylo předmětem kritiky z důvodů kulturně podmíněných představ o genderu. Ženy ale vyvinuly komunitní strategie, na základě kterých byly schopny začít proces přetváření představ o genderu uvnitř komunity. Během let 1998 a 2008 názor na studující ženy měnil a jejich snaha začala být více přijímána (tamtéž, s. 135). Ženy tedy konstruují identity, které jim umožňují fungovat a koexistovat jak v majoritní společnosti, tak uvnitř své rurální komunity.

3.2 Kanada

3.2.1 Edmonton a somálská druhá generace

Karimi, Bucarius a Thompson (2019) se zaměřili na genderové identity druhé generace somálských migrantů v diaspoře v kanadském městě Edmonton. Jedná se o kvalitativní výzkum, který je postaven na polostrukturovaných hloubkových rozhovorech s celkem 301 příslušníky druhé generace ve věku 16–18 let. Otázky se týkaly imigrace, integrace, zkušeností

s kanadskými institucemi, rodinných vztahů a genderových rolí, postojů k náboženství apod. Jedná se tedy o poměrně velký vzorek.

Výsledky studie naznačují, že somálská druhá generace je schopna sladit svou religiozitu s většinovými genderovými normami. Jejich postoj k genderovým rolím je rovnostářský a je většinou rozdílný, než postoj jejich rodičů, ale zároveň se druhá generace necítí být nucena k dodržování tradičních genderových norem a rolí. (1547). Druhá generace tedy byla schopna konstruovat kanadsko – somálské identity, které se vzájemně nevylučují. Autoři uvádí, že toto zjištění se liší od evropského prostředí, kde se uvažování o genderové rovnosti u druhé generace pojí se sekulární identifikací (Karimi, Bucerius, Thompson 2019).

3.3 Evropa

3.3.1 Norsko a druhá generace z Turecka, Vietnamu, Srí Lanky a Pákistánu

Další zkoumaný text je od dvojice Kitterød a Nadim (2020). Jedná se o studii, která zkoumá první a druhou generaci migrantů z Turecka, Vietnamu, Srí Lanky a Pákistánu, hlavním tématem je postoj druhé generace k genderovým rolím. Autoři využili data z norského průzkumu LKI 2016, který byl zaměřen na životní podmínky osob s migračními kořeny. Účastníci průzkumu byli dotazováni osobně, nebo pomocí telefonu. Účastníkům byla představena různá tvrzení a byla jim nabídnuta hodnotící škála, na základě které odpovídali. Celkem bylo analyzováno 586 výpovědí. Dále byla pro účely porovnání s majoritou využita data norské populace z projektu Světový výzkum hodnot / Evropský výzkum hodnot (WVS/EVS) z roku 2008. Jedná se o demografickou studii.

Výzkum tematizuje důležitost navazování vztahu s majoritou během přijímání majoritních postojů k genderovým rolím. Druhá generace, která navázala vztahy s majoritou, akceptovala více rovnostářské pojetí genderových rolí než ti, kteří vztahy nenavázali. Autoři také analyzují, zda má religiozita vliv na uvažování o genderu. Zároveň je ve výzkumu akcentována role norského institucionálního a kulturního kontextu (Kitterød, Nadim 2020).

3.3.2 Norsko a pákistánské ženy z druhé generace

Nadim (2014) ve svém příspěvku popisuje druhou generaci pákistánských žen v Norsku. Výzkum se orientuje na to, jakým způsobem ženy kombinují mateřství a placenou práci, jak o těchto praktikách uvažují a jak jsou vyjednávány v rámci rodiny. Jde o kvalitativní výzkum, který byl realizován formou hloubkových rozhovorů. Respondentů bylo 19, 14 z toho byly pákistánské ženy z druhé generace migrantů, 5 z toho byli jejich manželé. Všechny ženy měly v době realizace výzkumu zaměstnání, 12 žen má děti.

Ženy z druhé generace odmítly role žen v domácnosti, které uplatňovaly jejich matky. Rozhodly se, že vyvinou takovou strategii, která jim umožní zkombinovat mateřství a profesní život. Tato strategie ovšem vyústila v mezigenerační a mezikulturní konflikty mezi první a druhou generací. Je velmi zajímavé, že i přes kritiku svých dcer se ženy z první generace aktivně zapojily do výchovy dětí svých dcer, což ženám z druhé generace výrazně pomohlo v profesním i osobním životě. Důležitý je ovšem i norský institucionální kontext (Nadim 2014).

3.3.3 Estonsko a ruská druhá generace

Leeni Hansson (2011) ve svém textu analyzuje druhou generaci ruských migrantů v Estonsku, konkrétně ve městech Tallin a Kohtla-Järve. Data využita v této studii pochází z projektu Integrace evropské druhé generace (TIES) a zkoumá postoje druhé generace k genderovým rolím, které porovnává s postoji Estonců. Otázky se týkaly postojů k roli ženy a muže v soukromé a veřejné sféře.

Výsledky výzkumu ukazují, že postoje druhé generace k problematice genderové rovnosti se liší v oblasti soukromé a veřejné sféry. V soukromém životě podporuje ruská druhá generace, především tedy muži z druhé generace, tradičnější rozdělení rolí než Estonci. Jak Estonsko, tak Rusko patří k bývalým socialistickým státům, jejichž genderová ideologie kombinovala ženskou zaměstnanost ve veřejné sféře spolu s tradičními genderovými rolmi ve sféře soukromé (Hansson 2011, s. 183). Estonsko se ovšem v 90. let posunulo směrem k větší genderové rovnosti (tamtéž, s. 199). Na základě výsledků lze konstatovat, že ruská druhá generace zatím neakceptovala rovnostářské normy estonské většiny v oblasti soukromého života, ačkoliv uznává genderovou rovnost na poli zaměstnání.

3.3.4 Belgie a druhá generace tureckých a marockých migrantů

Výzkum od autorů Baerta, Heilanda a Korenmana (2016) se věnuje na roli genderu a etnicity ve vzdělávání a přechodu na trh práce u druhé generace tureckých a marockých migrantů v Belgii, které srovnává s majoritou. Ve výzkumu se zohledňují genderové aspekty. Data pochází z projektu SONAR, který byl zaměřen na problematiku přechodu ze školy na trh práce. Rozhovory byly provedeny ve věku 23, 26 a 29 let, autoři převzali data převážně z první vlny výzkumu, kdy bylo respondentům 23 let. Celkový vzorek zahrnuje 7256 Belgičanů a 359 migrantů z druhé generace.

Výzkum ukázal, že existují rozdíly mezi druhou generací a majoritou v dosaženém vzdělání a v přechodu na trh práce. Druhá generace v porovnání s majoritou mnohem méně participuje na terciárním vzdělávání. Má také větší problémy najít si zaměstnání po ukončení studií. Ve výzkumu se objevuje velmi zajímavé srovnání mužů a žen z druhé generace, jsou zde tedy pozorovatelné genderové rozdíly. Autoři se dotýkají i problematiky statistické diskriminace, což je jedno z možných vysvětlení genderové diskriminace druhé generace žen na trhu práce (Baert, Heiland, Korenman 2016).

Situací druhé generace tureckých a marockých migrantů v Belgii se zabývají také Scheible a Fleischmann (2013), konkrétně se zaměřují na téma vztahu islámské religiozity a genderové ideologie. Autorky pro svůj výzkum použily data z belgického výzkumu Integrace evropské druhé generace (TIES), který proběhl mezi lety 2007-2008. Zaměřily se na jedince, kteří se identifikovali jako muslimové, vzorek obsahoval 984 respondentů.

Islám v kombinaci s pojetím genderu má pro ženy i muže různé významy. Pro muže nepředstavuje jejich religiozita v kombinaci s tradičním pojetím genderové ideologie v podstatě žádná omezení a neznemožňuje jim příležitost uplatnit se na trhu práce či v oblasti vzdělávání. Tradiční pojetí genderu má pro ženy ovšem opačné následky a značně je limituje, zejména v oblasti práce a vyššího vzdělání (tamtéž, s. 388). Autorky pracují s předpokladem, že vyšší míra religiozity u druhé generace koreluje s vyšší mírou tradiční genderové ideologie. Tato teorie se ve výzkumu potvrzuje, ovšem studie tvrdí, že souvislost mezi těmito dvěma jevy je nevýrazná.

3.3.5 Německo a turecké rodiny

Turecké rodiny v Německu zkoumaly Hanna Idema a Karen Phalet (2007). Autorky se zabývají vlivem mezigeneračních a mezikulturních vztahů na druhou generaci, konkrétně tím, jak výchova determinuje uvažování nad genderovými rolemi. Pro tento výzkum byla použita z již existující studie rodin migrantů v Německu. Ve studii byli zkoumáni příslušníci dospívající druhé generace společně s rodičem stejného pohlaví, tzn. dcery spolu s matkami a synové společně s otcí. Data byla sbírána pomocí dotazníku a následných rozhovorů.

Výzkum poukazuje na důležitost rodiny a výchovy na předávání hodnot, které se týkají genderu. Postoje dívek z druhé generace a chlapců z druhé generace se výrazně liší; dívky uvažují nad genderovými rolemi více rovnostářsky, chlapci konzervativněji. Autorky tento fakt vysvětlují jak vlivem většinové kultury, tak mezigeneračním přenosem hodnot z matky na dceru. Z výsledků výzkumu vyplývá, že mezigenerační přenos hodnot je genderovaným procesem.

3.3.6 Itálie a muslimské a africké ženy z druhé generace

Druhou generaci žen v Itálii zkoumaly autorky Frisina a Hawthorne (2018). Jejich text pojednává o druhé generaci muslimských a afrických žen a o jejich každodenních strategiích v boji s rasismem a sexismem. Jedná se o etnografickou studii, která byla prováděna online na sociální síti Facebook. Došlo k analýze facebookových stránek, na kterých se ženy sdružovaly. Následně bylo provedeno 20 hloubkových rozhovorů se zakladatelkami a s aktivními členkami zmíněných stránek. Autorky se zaměřily na dvě facebookové stránky – jedna z nich sdružuje ženy nosící hidžáb, druhá je zaměřena na ženy s afro účesem.

Obě skupiny žen velmi odvážně zpochybňují standardy ženské krásy, které jim nastavuje italská majoritní společnost. Muslimské i africké ženy jsou konfrontovány s ideálem „správné“ italské ženy, proti kterému se rozhodly vzdorovat. Vyvinuly tedy strategii odporu a využívají tělesné praktiky v každodenním boji proti normativním genderovým představám. Kolektivní diskuze formou internetu je v tomto ohledu velmi účinným nástrojem (Frisina, Hawthorne 2018).

3.3.7 Itálie a druhá generace chlapců a dívek z Ekvádoru

Další výzkum od autora Ravecca (2010) se věnuje genderovým nerovnostem ve vzdělávání a je zaměřen na ekvádorskou druhou generaci v Janově. Zaměřil se na druhou generaci chlapců a dívek, kteří navštěvují střední školu. Data byla získána pomocí dotazníkového šetření ve školním roce 2006/2007, které bylo realizováno v rámci širšího výzkumného projektu zaměřeného na rozhodující faktory úspěšnosti středoškolských studentů ekvádorského původu. Jak již bylo řečeno, výzkum se zabýval genderovými nerovnostmi ve vzdělávání u druhé generace, týká se tedy sociologie vzdělávání.

Dívky vykazovaly lepší studijní výsledky, vyšší úspěšnost a lepší jazykové schopnosti než chlapci. Je poměrně zajímavé, že dívky dosahují lepších výsledků i přesto, že se pohybovaly v ekvádorské komunitě, která upřednostňuje chlapce před dívkami a vykazuje spíše patriarchální hierarchickou strukturu. Autor se zabývá vztahem sociálního kapitálu a studijních úspěchů těchto dívek, konkrétně se zaměřil na oblasti rodinného života, akademickou sféru, náboženskou víru a jazykovou sféru (Ravecca, 2010).

3.3.8 Francie a muslimské ženy z druhé generace

Autoři Naseem a Adnan (2019) se zaměřili na druhou generaci muslimských migrantek na francouzském trhu práce. Autoři zde kombinují kvalitativní i kvantitativní metodu. Kvantitativní data vychází z dvou předešlých výzkumů, konkrétně z Evropského sociálního výzkumu 2006–2016 a z výzkumu Trajectories and Origins Survey 2009, který zkoumá životní podmínky a náboženské, sociální a politické otázky týkající se migrantů a jejich dětí ve Francii. Kvalitativní data pochází ze srovnávací studie, která porovnávala etnické skupiny ve Francii a v Británii, autoři využili data pro Francii, konkrétně se zabývali vysokoškolsky vzdělanými ženami pákistánského a alžírského původu z druhé generace, které se identifikují jako muslimky. Věková hranice těchto žen byla od 23 do 45 let.

Studie se zabývá etnicitou, genderem a diskriminací na trhu práce. Kvalitativní i kvantitativní výzkumy potvrzují, že muslimské ženy mají zkušenosti s diskriminací, která je vázána na jejich etnicitu a náboženské vyznání. Nejvíce diskriminačním faktorem je religiozita, jejíž projevy jsou viditelné a genderované, např. tím způsobem, že ženy nosí šátek. Pozorujeme zde tedy gender, etnicitu a náboženskou identitu jako diskriminační faktory, které znevýhodňují muslimské ženy (Naseem, Adnan 2019).

3.3.9 Británie a druhá generace pákistánských a alžírských žen

Další příspěvek od autorky Naseem (2019) se zabývá přechodem z vysoké školy na trh práce u druhé generace pákistánských a alžírských žen v Británii. Autorka čerpala data z komparativní studie, která porovnávala etnické skupiny žijící ve Francii a v Británii, konkrétně šlo o alžírské a pákistánské migranty s muslimským vyznáním. Studie je zaměřena na celkem 12 žen, 6 pákistánských a 6 alžírských žen z druhé generace žijících v Británii, se kterými byly mezi lety 2012 a 2013 prováděny opakované hloubkové polostrukturované rozhovory. Všechny ženy byly vysokoškolsky vzdělané a do výzkumu byly vybrány metodou sněhové koule.

Autorka analyzuje vliv kulturního zázemí na volbu vzdělání a na míru akulturace žen z druhé generace. Požadavky rodičů první generace se v mnoha případech lišily od osobních preferencí žen z druhé generace. Studie se dále zabývá rolí třídy a etnicity při vstupu na trh práce a analyzuje strategie, které ženy uplatňují během budování své kariéry. Výsledky poukazují na strukturální diskriminaci, které dané ženy čelí. Autorka zde uplatňuje intersekcionalní přístup, který protíná třídu, etnicitu a gender (Naseem 2019).

3.3.10 Česká republika a vietnamská druhá generace

Výzkum z České republiky od Lenky Formánkové a Marty Lopatkové (2018) studuje jedenapůltou a druhou generaci vietnamských migrantů a je zaměřen na jejich integraci na český pracovní trh. Autorky zvolily kvalitativní metodu výzkumu a uskutečnily rozhovory se 14 mladými vietnamskými ženami a muži ve věkovém rozmezí 21–28 let, konkrétně se jednalo o 7 žen a 7 mužů. Všichni respondenti studovali vysokou školu, nebo již dosáhli vysokoškolského vzdělání. Rozhovory byly realizovány v roce 2016 a pro získání kontaktů byla využita metoda sněhové koule. Získaná data byla analyzována pomocí biograficko – narativní metody.

Výzkum se zaměřil na témata týkající se stereotypizace mladých Vietnamců, mezigeneračních konfliktů a genderových stereotypů při volbě zaměstnání. Autorky uplatňují intersekcionalní přístup, na kterém ukazují, jak gender v kombinaci s etnicitou působí jako diskriminační nebo stereotypizační faktor, se kterým se mladé Vietnamky potýkají. Autorky ve

výzkumu poukazují na to, jak může být vietnamská etnicita považována jak za výhodu, tak za tzv. „past“ (Formánková, Lopatková 2018, s. 152). Vzhledem k vysoké míře akulturace vietnamské jedenapůlté a druhé generace do české společnosti nedochází k diskriminaci z nedostatku jejich sociálního kapitálu, diskriminace je praktikována českými institucemi a zaměstnavateli (tamtéž, s. 154).

3.3.11 Evropské země a druhá generace tureckých migrantů

Druhou generací tureckých migrantů se zabývali Huschek, Valk a Liebroer (2010). Autor zde zkoumá rozdíly genderově podmíněných vzorců chování u druhé generace Turků a jejich postoj k genderovým rolím. Pro svůj výzkum využil data z projektu Integrace evropské druhé generace (TIES) z let 2007–2008. Jedná se o první evropský komparativní výzkumný projekt, který se zabývá výlučně druhou generací migrantů. Celkem se zúčastnilo 10 000 respondentů tureckého, marockého a jugoslávského původu ve věku od 18–35 let. Výzkum byl realizován pomocí dotazníku. Autoři pracovali se vzorkem z 11 měst ze 6 evropských zemí, konkrétně jde o data z Nizozemí, Švédska, Francie, Německa, Švýcarska a Rakouska.

Studie popisuje, jaký vliv má výběr partnera na dělbu práce mezi muži a ženami v domácnostech druhé generace tureckých migrantů. Autoři vychází z hypotéz, dle kterých má volba partnera vliv na míru sdílení povinností mezi partnery, konkrétně jde tedy o to, zda má vliv etnický původ partnera. Autoři se zaměřili se na tradičně ženské a tradičně mužské oblasti života, mezi tradičně ženské patří péče o děti a domácí práce, mužské oblasti byly definovány jako oblast administrativních a finančních záležitostí v domácnosti, tedy tradičně chápaná role muže jako živitele. Respondenti uváděli, kdo z partnerů na daných oblastech participuje. Dále se studie také zabývá vlivem rodinných a sociálních politik daných zemí a zkoumá i vliv genderových ideologií (Huschek, Valk, Liebroer 2010).

3.3.12 Evropské země a druhá generace migrantek ze severní Afriky a jižní Asie

Autorky Farris a Jong (2014) pojednávají o diskriminaci dívek z druhé generace na trhu práce a na poli vzdělávání. Studie je zaměřená na druhou generaci dívek ze severní Afriky a jižní Asie, které žijí v šesti státech Evropské unie, konkrétně jde o Dánsko, Francii, Itálii, Nizozemí, Španělsko a Velkou Británii. Autorky pracují s daty z projektu Neskak Gora (NGP), který byl realizován mezi lety 2009–2011 a byl zaměřen na diskriminační mechanismy mladých dívek druhé generace mezi 12–21 lety. Projekt NGP pracuje s kvalitativní i kvantitativní metodou získání dat. Kvalitativní data byla získána formou hloubkových rozhovorů s 36 respondenty, mezi ně patří dívky z druhé generace, představitelé etnických komunit a nestátních neziskových organizací, učitelé a poradci. Kvantitativní data pochází z úřadu Eurostat, z Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD) a také z národních a regionálních statistik jednotlivých států.

Studie pracuje s intersekcionalní diskriminací a zaměřuje se na tři hlavní dimenze: strukturální, institucionální a diskurzivní. Autorky poukazují na souhru etnicity, genderu a třídy jako na diskriminační faktory, které se projevují ve všech třech dimenzích. Paradoxem je, že dívky z druhé generace vykazovaly lepší studijní výsledky než chlapci z druhé generace, ale na trhu práce byla kvůli genderové diskriminaci situace opačná. Studie zkoumá příčiny těchto genderových nerovností (Farris, Jong 2014).

4 Výsledky přehledové studie

Ve zkoumaných textech se nejvíce objevovaly témata týkající se identity, vyjednávání identity a vlivu religiozity na identitu, školství a trhu práce a postojů k genderovým rolím. Pro účely této práce jsem se tyto témata rozhodla klasifikovat do 4 kapitol, ve kterých jednotlivé studie představím. Je důležité zmínit, že odborné texty se vzájemně tematicky prolínají.

4.1 Identita

Otázka identity, vyjednávání a konstrukce vlastní identity s ohledem na gender je téma, které prostupuje velkým množstvím odborné literatury. Pokud mluvíme v kontextu analyzovaných výzkumů o identitě, jedná se o etnokulturní a genderovou identitu. Druhá generace uplatňuje různé strategie ke konstrukci svých identit.

Warikoo (2005) se zabývala druhou generací indokaribských migrantů a genderovými rozdíly v pojmání etnické identity. Dívky se na rozdíl od chlapců velmi ztotožňovaly s indickou kulturou, kterou přejímaly hlavně z bollywoodských filmů, které poskytují obraz o tom, co je vlastně indické. Jejich zájem byl spojován s touhou porozumět indické kultuře a také se pocitem hrdosti, který se s jejich indickou identitou pojí. Zajímavý byl postoj dívek k indické genderové identitě. Hindské filmy ve většině případů reprodukuje tradiční genderové role, které ale zkoumané dívky rozpoznávají jako diskriminační a odmítají je. Mladé indické ženy z druhé generace tedy odmítají ty aspekty indické identity, se kterými nesouhlasí, ale jiné akcentují.

Chlapci zaujímají zcela odlišnou strategii při konstrukci své identity. Kromě poslechu indické hudby se distancují od aspektů indické kultury z důvodu vypozerované a zažité stereotypizace a diskriminace těch chlapců, kteří se za Indý považují. Zásadní rozdíly mezi chlapci a dívkami autorka vysvětluje rozdílnou mediální reprezentací jihoasijských chlapců a dívek, odlišným přístupem vrstevníků ve škole, který vede k větší diskriminaci indických chlapců a nezapomíná také na roli rodiny, která klade větší důraz na dívky v rámci zachování kulturních tradic. V posledním případě jde dle slov Warikoo jde o *genderovaný proces migrace, který vede ženy ke zdůraznění kontinuity s tradiční rodinnou kulturou a díky kterému dívky zažívají větší sociální kontrolu, než jejich bratři* (2005, s. 822–823, vlastní překlad).

Warikoo (2005) přichází se zjištěním, že studovaná druhá generace chce maximalizovat svůj symbolický kapitál, který ale chlapci a dívky s ohledem na gender maximalizují jiným způsobem. Jinak řečeno, dívky akcentují svůj indický původ a konstruují svou etnickou identitu jako indickou, protože je to většinou společností i rodinou oceněno a maximalizují tím svůj symbolický kapitál. Proces konstruování etnické identity je tedy genderovaný.

Jiní autoři rozkrývají, jak u některých žen z druhé generace dochází v oblasti uvažování o genderu k internalizovanému útlaku (Pyke, Johnson 2003). Výzkum zaměřen na druhou generaci asijských žen v USA ukazuje, že asijská a bílá americká femininita je u těchto žen stavěna do opozice; dochází zde ke glorifikaci americké bílé femininity, asijská je popisována negativně. Typická asijská žena je konstruována jako pasivní, rezervovaná, opak asijské ženy je popsán jako „normální žena z většinové kultury“. Zde je velmi zajímavé sledovat dichotomii „asijská“ vs. „normální“, kterou dané ženy popisují (tamtéž, s 42). Některé ženy z druhé generace zachází s genderem různě s ohledem na prostředí, ve kterém se nachází, dochází tedy k variabilitě genderových rolí na základě kulturního kontextu.

Může tedy dojít k situaci, kdy je vliv majoritní kultury tak velký, že dojde ke zpochybnění vlastní etnické identity na základě uvažování o genderu, zároveň se ale zacházení s genderem situačně proměňuje. Genderová identita je situační a kulturně variabilní.

Pro druhou generaci je typické, že svou identitu musí vyjednávat s ohledem na první generaci, která může mít často rozdílné představy. Das Gupta (1997) se ve své studii analyzovala vyjednávání pozice mezi dvěma kulturami u druhé generace indických žen, které naráží na rozdílné představy svých rodičů. Gender zde fungoval jako faktor, na základě kterého docházelo k větší přísnosti ze strany rodičů, ženy tedy popsaly genderovanou výchovu uplatňující dvojí standardy. Snaha žen konfrontovat tyto představy vedla k mezigeneračním konfliktům, které ale byly zároveň konflikty mezikulturními. Ženy hledaly strategie, které by jim umožnily být jak indickou ženou, tak ženou americkou, protože se nechtěly vzdát ani jedné z těchto identit a nechtěly je stavět proti sobě (tamtéž, s. 586).

Postoj první a druhé generace k majoritní kultuře může být velmi odlišný. Jak ukazuje Das Gupta (1997), první generace indických migrantů konstruovala americkou kulturu jako cizí a odlišnou a manifestovala svou indickou etnickou identitu, druhá generace se snažila vyjednávat svou pozici mezi oběma kulturami, snaží se tedy o kompromis mezi oba světy.

Podobným tématem se zabývá i Nadim (2014), která studovala druhou generaci pákistánských žen v Norsku. Rodinná situace ve výzkumu od Nadim (2014) je podobná, jako popisuje Das Gupta (1997). Ženy vyrůstaly v rodinách s pevně definovanými genderovými rolemi, jejich matky byly ženami v domácnosti a zajišťovaly výchovy svých potomků, otcové

ve většině případů fungovali jako živitelé rodin. Druhá generace žen se rozhodla tento model nenásledovat, což vedlo k mezigeneračním sporům kulturního charakteru (Nadim 2014).

Ženy z druhé generace se rozhodly kombinovat placenou práci spolu s mateřstvím, což vyvolávalo negativní ohlasy u první generace. O práci je v případě druhé generace uvažováno jako o něčem, co je správné, a to i v případě, že je žena matkou. Nejedná se ovšem pouze o otázku ekonomického zajištění sebe a rodiny, práce má zásadní roli v utváření smysluplného života (tamtéž, s. 502–503).

Zde je důležité všimnout si role prostředí, ve kterém se ženy nachází. V kontextu norské majoritní společnosti je považováno za standard, že rodiče využívají státem podporované služby péče o dítě. Je to právě oblast péče a oblast mateřství a výchovy dětí, ve které můžeme vyzorovat mezigenerační střety. Rodiče a někteří manželé žen z druhé generace nesouhlasili s tím, aby ženy upřednostňovaly práci před rolí matky v domácnosti, což vedlo k rodinným konfliktům. Matky z první generace považovaly za důležité, aby děti zůstávaly doma se svými matkami. Naopak matky z druhé generace chtěly, aby jejich děti navštěvovaly mateřskou školkou, protože se mohou tímto způsobem socializovat a osvojit si jazyk (tamtéž, s. 504–505).

Ačkoliv ženy z první generace své dcery kritizovaly, ukázalo se, že jim významně pomáhají v rámci péče o děti. První a druhá generace žen si tedy vytváří své mezigenerační strategie tak, aby se ženy z druhé generace mohly realizovat na trhu práce, což by ale v mnoha případech nebylo možné bez participace žen z první generace. (tamtéž, s. 506).

U druhé generace tedy dochází k odlišné konstrukci genderové identity než u první generace. K tomu jim dopomáhají jak institucionalizované formy péče o dítě, tak jejich matky z první generace, které přes odlišnou konstrukci své genderové identity participují na reinterpretaci genderových rolí svých dcer (Nadim 2014).

Některé ženy ale nechtějí akceptovat genderové normy, které jim nabízí či dokonce vnucuje majoritní společnost a snaží se jim různým způsobem vzdorovat. V tomto ohledu přináší dvojice Frisina a Hawthorne (2018) unikátní studii, která analyzuje boj žen z druhé generace proti genderovým stereotypům a normám ze strany majoritní společnosti. Studie analyzuje každodenní praktiky muslimských a afrických žen z druhé generace v boji proti italské normativní představě o ženství.

Muslimské ženy nosící hidžáb jsou konfrontovány s diskriminací a s postojem majority, dle kterého jsou nesvobodné a nenaplnují normativní představy o italské ženě, kterým jsou vystaveny. Nošením hidžábu se rozhodly tyto představy konfrontovat. Stejně tak africké ženy se nošením afro účesu snaží zpochybnit požadavky na svůj vzhled a osvobodit se od eurocentrických genderových norem. Obě skupiny žen se odmítají podříditi majoritní představě o tom, jak má vypadat ta „správná“ italská žena a vyvíjejí strategie, které manifestují na svém vlastním těle volbou hidžábu či účesu. Je velmi zajímavé sledovat, jak se genderované praktiky týkající se vlastního vzhledu stávají předmětem boje za uznání. Ženy v tomto výzkumu tedy vyjednávají své genderové identity v kontrastu s majoritou a používají svou tělesnost a módní praktiky k akcentování své etnicity (Frisina a Hawthorne, 2018).

Vzhledem k tomu, že se zmíněné skupiny žen sdružují na internetové sociální síti, můžeme zde vyzorovat kolektivní charakter tohoto protestu. Ženy vnímají internet jako prostor, kde jsou k vidění i jiné reprezentace krásy než ty, které jim předkládá italská majorita. Frisina a Hawthorne (2018) upozorňují na to, že normativní představa italské ženskosti v sobě nenese pouze estetický aspekt, ale i aspekt mocenský. Muslimské ženy byly například vystaveny diskriminaci z důvodu nošení šátku, což se projevilo hlavně na trhu práce. Gender a etnicita tedy působí jako legitimizační faktory nerovného přístupu k moci.

4.2 Religiozita

Do této kapitoly jsou zaraženy výzkumy, které akcentují religiozitu druhé generace v kombinaci s tématy genderu a identity.

Alumkal (1999) se ve svém výzkumu věnuje druhé generaci korejských migrantů, kteří jsou aktivními členy korejské protestantské církve v New Yorku. Výsledky poukazují na roli religiozity v procesu konstruování genderových rolí. Většina zkoumaných mužů a žen považuje za ideální uspořádání rolí v rodině patriarchální model, ve kterém je muž hlavou rodiny. Zajímavé ovšem je, že muži i ženy tyto své postoje neztotožňovali s korejskými kulturními normami, ale s postojem evangelikalismu a s odkazem na Bibli, kde se uplatňuje mužská autorita. I v rámci církevní hierarchie se uplatňuje patriarchální princip, který druhá generace konstruuje opět na základě církevních a náboženských principů, za hlavní zdroj považují Bibli.

Alumkal (1999) zde ale také otvírá otázku role procesu migrace jako aktivního činitele v rámci uvažování o genderu. Druhá generace projevila největší míru uznání genderové rovnosti v oblasti práce, což může být dle autora ovlivněno migrační zkušeností. Migrace způsobila změnu v uspořádání genderových rolí v rodinách první generace, protože mnoho žen muselo z ekonomických důvodů začít po emigraci pracovat (tamtéž, s. 135).

Dále se Alumkal (1999) zabývá otázkou, proč ženy v církvi zůstávají, pokud je postavena na patriarchálních základech. Odpověď je v podstatě jednoduchá – ačkoliv se díky absenci jazykové bariéry mohou zapojit do jiných komunit nebo církví, dané ženy se chtějí pohybovat v prostředí, kde se setkávají s lidmi ze stejné etnické skupiny, samy se chtějí socializovat s ostatními Korejci (tamtéž, s. 138–139). Ženy tedy svým aktivním konáním udržují patriarchální hierarchii uvnitř církve i v rámci svých rodin.

Religiozita má výrazný vliv na konstrukci genderových identit, ale z výzkumu vyplývá, že, migrace má sílu tyto konstrukce do určité míry proměňovat. Potvrzují se zde slova Sczepanikové (2006, s. 2), dle kterých může mít migrace formu aktivního procesu ovlivňujícího genderové ideologie.

Trojice autorů Karimi, Bucarius a Thompson (2019) akcentuje vliv majoritní kultury na konstrukci genderových rolí. Zaměřili se na druhou generaci somálských migrantů v Kanadě, kteří jsou schopni sladit svou islámskou religiozitu s rovnostářskými genderovými normami kanadské majority. Mladí Somálci konstruují genderové identity na základě integrace do majoritní kultury, ale zároveň si udržují identitu, kterou chápou jako somálskou.

Islámská religiozita hraje v životech mladých Somálců důležitou roli při konstruování vlastních morálních hodnot a vlastní etnické identity, zároveň se ale v životech druhé generace nevyklučuje s normami majoritní kanadské společnosti. V otázce identity je pro chlapce a dívky somálská i kanadská identita stejně důležitá. Svě identity formují s ohledem na kanadský multikulturalismus na jedné straně a s náboženskými hodnotami somálské diaspory na straně druhé (Karimi, Bucarius, Thompson 2019, s. 1547).

Autoři upozorňují na kanadský kontext, který je postaven na myšlence multikulturalismu. Zároveň se v Kanadě uplatňuje rovnostářský postoj k genderovým rolím. Druhá generace si tedy vytváří své vlastní somálsko – kanadské identity, které se vzájemně

nevylučují a koexistují spolu. Kontext a politiky hostitelských zemí tedy představují důležitý faktor v rámci akulturace a integrace.

V případě druhé generace tureckých a marockých migrantů v Belgii existují genderové rozdíly v míře religiozity, které vedou k odlišnému pojetí genderových rolí (Scheible a Fleischmann 2013) Muži z druhé generace vykazují větší míru praktikování islámu než ženy, konkrétně častěji navštěvují mešitu a jejich partnerky častěji nosí šátek z náboženských důvodů. V otázce genderové ideologie se ženy více přiklání k rovnostářskému pojetí genderových rolí než muži. Lze tedy říct, že vyšší míra islámské religiozity je spojena s vyšší mírou tradiční genderové ideologie u zkoumaných členů druhé generace. Scheible a Fleischmann (2013) však pomocí své analýzy dochází k tomu, že sice existuje negativní asociace mezi islámskou religiozitou a rovnostářskou genderovou ideologií u zkoumané druhé generace, je však jen slabá (tamtéž, s. 388). Studie tedy zpochybňuje předpoklad, dle kterého je islámská religiozita spojena s vysokou mírou tradičního pojetí genderových rolí.

Religiozita může být výrazným faktorem v konstrukci genderových identit a genderových ideologií, nelze ovšem spoléhat na to, že tomu tak vždy je a že vysoká míra religiozity automaticky předesílá orientaci na tradiční genderovou ideologii (Scheible a Fleischmann 2013). Jak ukázali Karimi, Bucerius a Thompson (2019), je důležité neopomenout společenský kontext hostitelské země. Alumkal (1999) ukazuje, že uvažování o genderových rolích může být rekonstruováno pomocí zkušenosti s migračním procesem.

4.3 Vzdělání a trh práce

Celá řada odborných textů se věnuje problematice druhé generace a vzdělávání a tranzice ze vzdělávacích institucí na trh práce. Ve spojení s genderem odborná literatura tematizuje např. genderové nerovnosti ve vzdělávání a genderovou diskriminaci na trhu práce. Jde tedy o velmi diskutované téma v souvislosti s druhou generací migrantů.

Na problematiku vzdělávání u druhé generace žen v tradiční jemenské komunitě v USA se zaměřily Al-Huraibi a Konradi (2012). Druhá generace jemenských žen si vyjednává v komunitě svou pozici s ohledem na vysokoškolské studium. Ženy dokončily střední školu, ale

dosažení vysokoškolského vzdělání již bylo problematictější z důvodu genderově podmíněných očekávání dané jemenské komunity. Vzhledem k tomu, že v USA je vysokoškolské studium podmíněno placením školného, musely si obstarat finanční prostředky, zaměstnání nacházely většinou mimo komunitu. Zároveň se z nich staly řidičky, aby mohly jezdit do školy a do práce. Jemenská komunita tyto snahy nevnímala příliš pozitivně a docházelo ke zpochybňování individuální a kolektivní cti mladých žen. Zajímavým aspektem této studie je zjištění, že zkoumané ženy nevyhledávaly vysokoškolské vzdělání, aby se vzdálily od své komunity nebo aby vzdorovaly kulturním normám komunity. Otevřeně vyznávaly islám, pozitivně hodnotily roli pevných rodinných vazeb v komunitě, ale nebyly se kritizovat restriktivní aspekty jemenské komunity, konkrétně omezení volného pohybu, který limitoval jejich příležitosti týkající se vzdělání. Chlapci těmto restrikcím nepodléhali, což bylo také předmětem kritiky zkoumaných žen (Al-Huraibi, Konradi 2012).

Ženy z druhé generace vyjednávaly svou pozici v komunitě pomocí participace na komunitních praktikách. Díky vysokoškolskému vzdělání se dostaly za hranice komunity, díky svému zaměstnání mohly finančně podporovat své rodiny. Tato strategie byla komunitou uznána a uvažování o roli ženy se proměnilo. Někteří muži se rozhodli vymanit se ze své tradiční genderové role a začali se starat o děti a o domácnost, zatímco jejich manželky se věnovaly studiu. Tato strategie mužů byla studujícími ženami velmi oceněna (136). Studie ukazuje, že druhá generace žen může svým konáním aktivně rekonstruovat a pozitivně měnit uvažování o genderu ve svých vlastních etnických komunitách. Jemenské ženy konstruují svou vlastní identitu, která je jak americká, tak jemenská a na základě toho mohou být členkami své etnické komunity, ale také americké většinové společnosti (Al-Huraibi, Konradi 2012).

Odlíšnou strategii volí hmongske dívky ve studii od autorky Bao Lo (2017). Autorka popisuje důvody genderových rozdílů ve vzdělávání hmongske druhé generace, ze kterých je patrné, že dívky vykazují větší studijní úspěchy a větší míru motivace než chlapci.

Tyto rozdíly mají základ v postojích dívek ke své etnicitě. Dívky popisují hmongskou kulturu popisují jako kulturu genderových nerovností, kde jsou synové postaveni a hodnoceni výše než dcery, což vede k nízkému sebevědomí u zkoumaných dívek. Dívky připisují větší genderovou rovnost a osobní svobodu americké většinové kultuře, kterou chápou jako více rovnostářskou ve vztahu k tomu, co pro ně představuje hmongska kultura. Některé hmongske dívky se snaží prolomit kulturně definované genderové nerovnosti pomocí úspěšného

vzdělávání, protože věří, že se tím více přiblíží k americké většinové kultuře, (13) snaží se tedy zpochybnit normy, které interpretují jako hmongské a o nichž uvažují jako o normách genderově podmíněného útlaku. U zkoumaných dívek dochází k odmítnutí hmongské etnicity a k přijímání genderových norem, které dívky konstruují jako americké a bílé a jako svou strategii volí úspěšné vzdělávání (Lo 2017).

Hmongské dívky tedy odmítají a potlačují svou etnickou identitu a vyvíjejí k tomu svou vlastní strategii, na základě které se pomocí úspěšného vzdělání snaží přiblížit ke kulturním normám, které chápou jako americké a rovnostářské. Dívky se nesnaží hmongskou genderovou identitu rekonstruovat tak, jako tomu bylo v případě žen z jemenské komunity (Al-Huraibi a Konradi 2012), ale na základě svých zkušeností s genderovou diskriminací ji zpochybňují (Lo 2017).

Genderovými nerovnostmi ve středoškolském vzdělávání se věnuje i autor Ravecca (2010). Druhá generace ekvádorských dívek žijících v Itálii vykazovala vyšší míru úspěšnosti, lepší jazykové schopnosti i větší ambice než chlapci. Autor se zabývá rozparem mezi úspěšností dívek na poli vzdělávání a postojem ekvádorské komunity, která vykazuje patriarchální hierarchickou strukturu a upřednostňuje chlapce před dívkami. Jak je tedy možné, že dívky lépe studují i přes to, že jejich kulturní zázemí upřednostňuje chlapce? Ravecca (2010, s. 69) tvrdí, že dívky disponují většími zdroji sociálního kapitálu, který se v jejich případě pojí s rodinnou intimitou a s udržováním etnické identity s ostatními v komunitě, zároveň je spojen i s podporou vrstevníků a učitelů, což napomáhá k lepším studijním výsledkům. Dívky jsou také více než chlapci motivovány pozitivní představou, která se týká jejich vlastní reprezentace.

Vlivu genderu, etnicity a třídy na vzdělávací možnosti a na uplatnění na trhu práce se věnuje Naseem (2019). Autorka zde uplatňuje intersekcionalní přístup, na základě kterého analyzuje výpovědi pákistánských a alžírských žen z druhé generace. Všechny ženy ve výzkumu absolvovaly vysokoškolské vzdělání, buď dobrovolně, či nedobrovolně z donucení rodičů. V případě zapojení rodičů do výběru vysoké školy či studijního oboru hrála nejdůležitější roli příslušnost k určité sociální třídě. Jak rodiče z pracující třídy, tak rodiče ze střední třídy ocenili dosažení vysokoškolského vzdělání, ovšem jiným způsobem. Co se týče výběru univerzity, roli hraje spíše etnicita a gender, protože bez ohledu na třídní příslušnost si ženy vybraly místní univerzity.

Pokud se však podíváme na trh práce, dominuje zde kategorie etnicity jako faktoru, který vytváří strukturální překážky při hledání zaměstnání. Ženy vyvíjejí různé strategie, které vedou k transformaci nelehké startovní pozice na trhu práce v budování úspěšné kariéry. Naseem (2019) upozorňuje, že tyto strategie souvisí s budováním sociálního kapitálu, který daným ženám umožňuje kariérní růst. Společně s novou pozicí profesně úspěšné a vysokoškolsky vzdělané ženy se měnila i dynamika vztahů žen s jejich rodiči, ženy se ve vztahu k nim cítily jako silnější. Etnicita i gender jsou tedy kategoriemi, které jsou situační (Anthias 2008 in Naseem 2019, s. 279). Jak Ravecca (2010), tak Naseem (2019) poukazují na důležitost sociálního kapitálu u druhé generace migrantek.

Genderem a etnicitou jako diskriminačními faktory na trhu práce a na poli vzdělávání se zabývali i Baert, Heiland a Korenman (2016). Studovali druhou generaci tureckých a marockých migrantů v Belgii a jejich data následně porovnávali s daty belgické majority. Výzkum ukázal, že druhá generace zaostává za majoritou ve včasném dokončení středoškolského vzdělání a v přechodu ze školy na trh práce. Ve výzkumu se objevuje velmi zajímavé srovnání mužů a žen z druhé generace. Mužům i ženám se daří dokončit středoškolské vzdělání zhruba ve stejné míře, ale ženy mají výrazně větší problém najít si zaměstnání po ukončení střední školy (170). Dále se autoři zabývají demografickými údaji. Co se týče demografických ukazatelů, ženy z druhé generace se podstatně liší od belgických žen z majoritní společnosti a od ostatních žen z druhé generace, nejvíce v plodnosti a ve sňatečnosti. Většina tureckých a marockých žen (51 %) byla již ve věku 23 let vdaná, 40 % žen mělo dítě. Ostatní ženy z druhé generace, tedy jiné, než marocké a turecké, vykazovaly výrazně nižší hodnoty. (tamtéž, s. 176).

Výsledky výzkumu lze interpretovat různým způsobem. Baert, Heiland a Korenman (2016, s. 179) tvrdí, že oddělit kulturní důvody od důvodů diskriminačních je velmi složité. Autoři upozorňují na možnost, že turecké a marocké ženy čelí statistické diskriminaci při hledání zaměstnání – laicky řečeno, zaměstnavatel na základě statistických údajů očekává, že marocká či turecká žena bude brzy vdaná či bude mít dítě, což vytváří bariéru pro uplatnění těchto žen na trhu práce (tamtéž, s. 179).

Na důležitost intersekcionalního přístupu upozorňuje kromě výše zmíněných autorů (viz Naseem 2019) i Sara R. Farris se Sarou de Jong (2014), které analyzují intersekcionalní

diskriminaci na poli vzdělávání a na trhu práce u druhé generace dívek afrického a asijského původu. Rozlišují celkem 3 hlavní dimenze intersekcionalní diskriminace: strukturální, institucionální a diskurzivní. Zajímavým zjištěním je, že ačkoliv jsou studijní výsledky dívek z druhé generace jsou výrazně nižší než výsledky dívek z majority, vykazují dívky z druhé generace větší studijní úspěšnost než chlapci z druhé generace. Naopak na trhu práce jsou dívky vystaveny genderovaným formám diskriminace, ačkoliv lépe studovaly (Farris a Jong 2014).

Co se týče vzdělávání, autorky identifikují dva hlavní aspekty lepších studijních výsledků u dívek než u chlapců: zaprvé, dívkám z etnických menšin je často připisována „přemostňující“ role mezi rodinou, komunitou a majoritou, jsou tedy nositelkami kulturní integrace (Kofman et al. 2000; Vasta 2007 in Farris a Jong 2014, s. 1513). Zadruhé, dívky čelí větší kontrole ze strany rodičů i své komunity (tamtéž, s. 1513), což se shoduje s poznatky dalších autorek (Warikoo 2005; Al-Huraibi a Konradi 2012; Das Gupta 1997). Striktnější výchova a zákazy ze strany rodičů v podstatě dívky donutí k tomu, aby se více věnovaly studiu.

Farris a Jong uvádí (2014, s. 1517), že na trhu práce se dívky setkávají s genderovou diskriminací také kvůli nošení šátku, což se shoduje se zjištěním autorek Frisiny a Hawthorne (2018, s. 723). Genderová diskriminace na trhu práce vede ženy k tomu, že si vybírají feminizované profese, např. v sektoru péče a sociální práce. Zde se tedy potvrzuje intersekcionalní teorie trojí neviditelnosti z textu Ezzeddine (2011, s. 235), na základě které dochází k profesní segmentaci migrantek na trhu práce. Jak je vidět, tento problém se netýká pouze první generace migrantek, potýká se s ním i druhá generace žen.

Diskriminaci na trhu práce studovali i Naseem a Adnan (2019). Jejich výzkum je zaměřen na druhou generaci vysokoškolsky vzdělaných muslimek na francouzském trhu práce. Autoři se zabývali vztahem mezi etnicitou, religiozitou, genderem a diskriminací.

Výsledky poukázaly na to, že genderovaná náboženská identita působí jako významný diskriminační faktor na trhu práce. V porovnání s dalšími skupinami žen z druhé generace zažívají muslimské ženy nejvyšší míru nezaměstnanosti a mají také nejnižší platy, ačkoliv na trhu práce participují stejnou měrou, jako ostatní ženy z druhé generace, které nejsou muslimky. Ženy také uvedly, že často cítí, že svou náboženskou identitu musí na pracovišti skrývat. (Naseem a Adnan 2019, s. 87). Genderované a náboženské projevy těla, například již několikrát výše zmiňované nošení šátku (Frisina a Hawthorne 2018, s. 723; Farris a Jong 2014, s. 1517)

může přispívat k pocitu emocionální a sociální exkluze, který ženy cítí i přes to, že byly schopny sehnat si zaměstnání (Naseem a Adnan 2019, s. 91).

Zajímavým zjištěním je, že všechny zkoumané ženy disponovaly francouzským občanstvím, ale z výzkumu vyplývá, že se se s nimi na pracovištích a na trhu práce jako s Francouzky nejedná. Francouzská identita je totiž majoritou chápána jako identita, která se neztotožňuje s islámem. Genderová identita společně s viditelnou, tělesně praktikovanou religiozitou dohromady působí jako kategorie, které exkludují muslimské ženy (Naseem a Adnan 2019).

Českým kontextem a druhou generací Vietnamců se zabývaly Formánková a Lopatková (2018). Výzkum je zaměřen na integraci vysokoškolsky vzdělaných Vietnamců z druhé generace na trh práce. Výsledky ukazují, že mladí Vietnamci naráží na požadavky vietnamské komunity a také na očekávání svých rodičů, které požadují vysokou studijní výkonnost a úspěšnost. Strategie druhé generace je taková, že se vůči těmto požadavkům vymezují, zároveň se jim ale přizpůsobují (tamtéž, s. 147). Svou identitu vyjednávají tedy s ohledem na českou i vietnamskou kulturu, což je pro druhou generaci typické.

Pokud sledujeme ve výzkumu téma genderu, z výsledků vyplývá, že Vietnamské dívky se potýkají se stereotypizací, která je vázána na jejich etnicitu. Typický stereotyp se týká představy o „pracovitých a skromných Asijských“ (Formánková, Lopatková 2018, s. 151). Vietnamské dívky se také setkaly s tím, že byly na základě stereotypizace a sexualizace svého vzhledu zaměstnávány v určitých typech profesí, což vedlo k vykořisťování ze strany zaměstnavatele (Browne, Misra 2003 in Formánková a Lopatková 2018, s. 155). Majorita tedy konstruuje představy o asijské femininitě takovým způsobem, který je pro asijské ženy diskriminační.

Zároveň se ale vietnamské ženy liší od českých žen v tom, že si vybírají spíše typicky mužské obory, vietnamský původ zde tedy reprezentuje určitou výhodu. Gender a etnická identita tedy může představovat výhodu v rámci uplatnění na trhu práce (Formánková, Lopatková 2018).

4.4 Postoje k genderovým rolím

Další skupinou odborné literatury jsou výzkumy, které studují postoje druhé generace k genderovým rolím. Tyto výzkumy jsou typické pro evropský prostor, v této kapitole se tedy nachází studie analyzující druhou generaci migrantů žijících v evropských zemích.

Kitterød a Nadim (2020) se zabývali postoji druhé generace migrantů z Turecka, Vietnamu, Srí Lanky a Pákistánu, kteří žijí v Norsku. Jedná se o demografickou studii, ze které vyplynulo, že většina druhé generace migrantů podporuje genderovou rovnost v rámci rodinného života. Podporují představu sdílené ekonomické odpovědnosti za domácnost, sdílenou péči a vyjádřili se velmi souhlasně ohledně představy pracujících matek, zároveň však podporují roli ženy v domácnosti více, než majoritní populace. Pozitivní přístup k otázce genderové rovnosti se projevil v souvislosti s navazováním přátelských vztahů s Nory, prostřednictvím kterých je druhá generace vystavena většinovým společenským normám. Malá skupina žen z druhé generace, která nenavázala přátelství s členy norské majoritní společnosti, vykazala menší podporu rovnostářskému pojetí genderových rolí. Autoři uvádí, že norský institucionální a kulturní kontext, který silně akcentuje genderovou rovnost, hraje důležitou roli při utváření představ o genderových rolích u druhé generace migrantů. Výzkum tedy otevírá otázku důležitosti navazování vztahů s majoritou při akulturaci menšin.

Autoři se také zabývali vlivem religiozity na utváření postojů k genderovým rolím. Některé důkazy plynoucí z výsledků výzkumu poukazují na negativní vztah mezi náboženskou vírou a přesvědčením o genderové rovnosti, toto zjištění se však liší na základě země původu a genderu. Religiozita hraje roli při utváření přesvědčení o genderu více u mužů než u žen. Celkově lze říci, že zmíněná druhá generace migrantů akceptovala genderové normy majoritní společnosti (Kitterød, Nadim 2020).

Idema a Phalet (2007) se zaměřily na roli rodiny a kulturního prostředí v tureckých rodinách žijících v Německu. Ze studie vyplývá zjištění, že muži i ženy z první generace uvažují nad genderovými rolemi přibližně stejně, v jejich uvažování nenajdeme velké rozdíly. Uvažování chlapců z první generace se příliš neliší od postojů jejich otců, tzn. mužů z první generace, obě generace mužů upřednostňují konzervativní hodnoty. Dívky z druhé generace mají více rovnostářský pohled na genderové role než jejich matky z první generace. Postoje chlapců a dívek z druhé generace se ovšem liší velmi významně. Druhá generace tureckých

dívky uvažuje nad genderovými rolemi výrazně více rovnostářsky, než je tomu u chlapců (s. 90). Autorky pro toto zjištění nachází dvojí vysvětlení – jedná se jak o přejímání hodnot většinové kultury, k čemuž dochází díky osvojení jazyka, tak o mezigenerační přenos z matky na dceru. Matky s více rovnostářským pohledem na genderové role mají dcery, které uvažují o genderových rolích také více rovnostářsky. U synů a otců toto nepozorujeme. Mezigenerační přenos hodnot je tedy genderovaný proces.

Zajímavým aspektem je, že muži a ženy z první generace uplatňovali odlišné, genderované styly výchovy s empatickou matkou na jedné straně a na straně druhé s autoritativním otcem, který více dbá na náboženské normy. Konzervativní uvažování synů se tedy shoduje s výchovným stylem otce (Idema, Phalet 2007, s. 97).

Huschek, Valk a Liefbroer (2011) analyzují vliv volby partnera na praktikování genderových rolích u druhé generace tureckých migrantů žijících v šesti evropských zemích. Vzhledem k tomu, že jde o vzorek z většího množství zemí, výsledky se také lišily s ohledem na prostředí, ve kterém se druhá generace nacházela, autoři tedy upozorňují na důležitost institucionálního a společenského kontextu daných zemí. U takto široké studie je těžké zobecnit výsledky, ale obecně lze říci, že migrant z druhé generace vykazuje nejvíce rovnostářské vzorce chování, pokud si vybere partnera z majority. Volba partnera z druhé generace se v oblasti praktikování genderových rolí příliš neliší od volby partnera z majority, lze to tedy interpretovat tím způsobem, že druhá generace Turků už je z většiny akulturována. Nejvíce odlišné vzorce chování byly vyzorovány u druhé generace, která si jako partnera zvolila osobu přímo z Turecka, nikoliv z druhé generace. Tyto vztahy vykazovaly nejvíce tradiční uspořádání v oblasti genderu.

Co se týče institucionálního kontextu, ukazuje se, že je velmi důležité jej neopomínat. Politiky jednotlivých zemí mají vliv na uspořádání genderových rolí u druhé generace. Například v případě Švédska, které je založené na myšlence sociálního státu s podporou duálního rodinného výtěžku (tzn. modelu, ve kterém oba partneři pracují) vyzorovali autoři vyšší míru sdílení povinností v tzv. ženské oblasti, která se týká péče o děti a o domácnost, než je tomu v zemích s konzervativnějšími politikami, jako je například Německo či Rakousko nebo Francie. Institucionální podpora rovnosti pohlaví je tedy velmi důležitá, a to nejen v případě druhé generace (Huschek, Valk, Liefbroer 2011).

Na ruskou druhou generaci žijící v Estonsku se zaměřila Leeni Hansson (2011). Postoje druhé generace porovnávala s postojem majority. Výsledky nám ukazují, že postoje k genderové rovnosti ve veřejné sféře jsou odlišné od oblasti soukromé sféry. Estonci i druhá generace Rusů se vyjádřili pozitivně k roli ženy ve veřejné sféře, konkrétně k představě žen ve vedoucích pozicích a ve vyšším vzdělávání. Většina Rusů i Estonců ovšem uvedla, že ženy by neměly pracovat, pokud mají malé děti. Rozdílné postoje jsou pozorovatelné v oblasti soukromé sféry. Druhá generace Rusů a převážně ruských mužů podporuje spíše tradiční rozdělení rolí v rodině, muže chápou spíše jako živitele rodiny, žena by se ideálně měla starat o děti a o přípravu jídla.

Ruští migranti z druhé generace tedy podporují tradičnější rozdělení genderových rolí než Estonci. Ze studie ale vyplývá, že nejvíce pozitivní postoj k tradičnímu rozdělení genderových rolí vykazuje druhá generace ruských mužů a nejvíce rovnostářský postoj zaujímají estonské ženy, převážně ženy s vysokoškolským vzděláním. Estonští muži a ruské ženy se vyjadřovali zhruba stejně. Toto zjištění je zajímavé s ohledem na to, že jak Estonsko, tak Rusko patří k postsovětským zemím. Estonský diskurz týkající se genderových rolí se však v 90. letech 20. století posunul směrem k větší genderové rovnosti. Jak ruská druhá generace, tak estonská majorita uvažuje o genderových rolích rovnostářsky, Rusové z druhé generace ovšem inklinují k tradičnějšímu pojetí genderových rolí než Estonci. Je pozoruhodné, že tradiční postoje Rusů v oblasti soukromé sféry se podobají postojům Estonců na počátku 90. let 20. století. Estonská společnost tedy prošla proměnou v oblasti postojů k genderovým rolím v soukromé sféře. Bylo by jistě užitečné v budoucnosti realizovat tento výzkum znovu a pozorovat, zda se postoje Rusů také proměnily, či nikoliv (Hansson 2011).

5 Závěr

Cílem mé bakalářské práce bylo vytvoření obrazu o tématech, která se v odborné literatuře pojí s genderem a druhou generací migrantů. Nejprve jsem představila teoretické koncepty spojené s genderem a s druhou generací migrantů, které jsem na základě odborné literatury vysvětlila. Poté jsem představila odborné texty s ohledem na prostředí a na metodologické přístupy konkrétních studií. Následně jsem analyzovala výsledky studií a témata, která se v nich objevují.

Při analyzování odborných studií jsem tematizovala celkem 4 okruhy, které se v odborné literatuře nejčastěji vyskytovaly. Okruhy jsem následně rozčlenila do kapitol s názvy Identita, Religiozita, Vzdělávání a trh práce, Postoje k genderovým rolím.

Při vyjednávání a konstruování svých identit využívá druhá generace různé strategie, které jsou závislé na mnoha faktorech. Strategie, které druhá generace uplatňuje se liší v závislosti na společenském a institucionálním kontextu daných zemí, na rodinném prostředí, ale také zde hrají roli kulturní vlivy a genderové normy, které se se mohou v majoritní společnosti a v etnických komunitách lišit.

Religiozita může u laické veřejnosti působit jako faktor bránící integraci menšin, ovšem považují za důležité, že odborná literatura ukazuje možnost akceptování norem majority i bez ztráty svého náboženského vyznání. Co se týče postojů druhé generace k genderu, genderovým rolím a genderové dělbě práce, dalo se očekávat, že důležitou roli zde budou hrát politiky jednotlivých států, ovšem ukázalo se, že i zde má svou funkci rodina a mezigenerační přenos hodnot.

Druhá generace migrantů naráží na mnoho překážek. Je velmi těžké ustavit svou pevnou pozici mezi světy, které mohou mít odlišnou představu o tom, kým mám být a jak se mám chovat. Domnívám se však, že druhá generace přináší mnoho zajímavých podnětů nejen pro další studium, ale i pro pochopení etnických menšin okolo nás.

Ačkoliv mi šlo o vytvoření co nejširšího obrazu o dané problematice, jsem si vědoma toho, že veškerou odbornou literaturu zabývající se tímto tématem nebylo vzhledem k povaze práce

možné zachytit. Naprostá většina analyzované literatury pocházela ze zahraničí, tudíž se domnívám, že v českém prostředí je velký prostor pro další výzkumnou činnost, která by se mohla ubírat tímto směrem.

6 Použitá literatura:

BOURDIEU, Pierre. *Nadvláda mužů*. Praha: Karolinum, 2000. ISBN 80-7184-775-5.

DRBOHLAV, Dušan. *Mezinárodní migrace obyvatelstva – pohyb i pobyt*. In: ŠIŠKOVÁ, Tatjana, ed. *Menšiny a migranti v České republice: [my a oni v multikulturní společnosti 21. století]*. Praha: Portál, 2001. s. 17–31. ISBN 8071786489.

GIDDENS, Anthony a SUTTON, Philip W., ed. *Sociologie*. Praha: Argo, 2013. ISBN 9788025708071.

JANEBOVÁ, Radka. *Sociální problémy z aspektu gender*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2006. ISBN 8070415126.

KARSTEN, Hartmut. *Ženy – muži: [genderové role, jejich původ a vývoj]*. Praha: Portál, 2006. ISBN 807367145x.

MONRO, Surya. *Gender politics*. Ann Arbor, MI: Pluto Press, 2005. ISBN 9780745319698.

OAKLEY, Ann. *Pohlaví, gender a společnost*. Praha: Portál, 2000. ISBN 8071784035.

PORTES, Alejandro a RUMBAUT, Rubén G. *Legacies: the story of the immigrant second generation*. New York: Russell Sage Foundation, 2001. ISBN 9780520228481.

RENZETTI, Claire M. a CURRAN, Daniel J. *Ženy, muži a společnost*. Praha: Karolinum, 2003. ISBN 8024605252.

SZALÓ, Csaba. *Transnacionální migrace: proměny identit, hranic a vědění o nich*. Brno: CDK (Centrum pro studium demokracie a kultury), 2007. Sociologická řada. ISBN 9788073251369.

Internetové zdroje:

AL-HURAIABI, Nahla a KONRADI, Amanda. *Second-Generation Yemeni American Women at the Turn of the Century: Between Individual Aspirations and Communal Commitments*. *Humanity and Society* [online]. 2012, 36(2), s. 117–144 [cit. 5. 7. 2020]. Dostupné z: <https://doi.org/10.1177/0160597612442144>

ALUMKAL, Anthony W. *Preserving Patriarchy: Assimilation, Gender Norms, and Second-Generation Korean American Evangelicals*. *Qualitative Sociology* [online]. 1999, 22(2), s. 127–140 [cit. 17. 6. 2020]. Dostupné z: <https://link.springer.com/content/pdf/10.1023/A:1022072008060.pdf>

BAERT, Stijn, HEILAND, Frank a KORENMAN, Sanders. *Native-Immigrant Gaps in Educational and School-to-Work Transitions in the 2nd Generation: The Role of Gender and Ethnicity*. *De Economist* [online] 2016, 164, s. 159–186 [cit. 25. 6. 2020]. Dostupné z: <https://doi.org/10.1007/s10645-016-9273-4>

BERNARD, Josef a MIKEŠOVÁ, Renáta. *Sociální integrace migrantů na rozhraní mezi dočasnou integrací a trvalým usazením*. *Sociologický časopis*. [online]. 2014, 50(4), s. 521–545 [cit. 21. 5. 2020]. Dostupné z: <https://www.soc.cas.cz/sites/default/files/publikace/integrace.pdf>

BERRY, John W. a SABATIER, Colette. *Acculturation, discrimination, and adaptation among second generation immigrant youth in Montreal and Paris*. International Journal of Intercultural Relations [online]. 2010, (34), s. 191–207 [cit. 5. 6. 2020]. Dostupné z <https://doi.org/10.1016/j.ijintrel.2009.11.007>

BOYD, Monica a GRIECO, Elizabeth. *Women and Migration: Incorporating Gender into International Migration Theory*. Migrationpolicy.org [online]. 2003. [cit. 18. 6. 2020]. Dostupné z: <https://www.migrationpolicy.org/article/women-and-migration-incorporating-gender-international-migration-theory/>

CLARKE, Amy. *The Second Generation: ,Migrants' or ,Natives'?* The Migrationist [online]. 2013. [cit. 27. 6. 2020]. Dostupné z: <https://themigrationist.net/2013/03/01/the-second-generation-migrants-or-natives/>

DAS GUPTA, Monisha. *"What Is Indian about You?": A Gendered, Transnational Approach to Ethnicity*. Gender and Society [online]. 1997, 11(5), s. 572–596 [cit. 2. 7. 2020] Dostupné z: <http://www.jstor.com/stable/190340>

DUSI, Paola, MESSETTI, Giuseppina a FALCÓN, I. González. *Belonging: Growing up between two Worlds*. Procedia – Social and Behavioral Sciences [online]. 2015, 171, s. 560–568 [cit. 25. 5. 2020]. ISSN 1877-0428. Dostupné z: <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2015.01.161>

ELLIS, Mark a GOODWIN – WHITE, Jack. *1.5 generation internal migration in the US: dispersion from states of immigration?* IZA Discussion Papers, 2274, Institute for the Study of Labor (IZA). [online]. 2006. [cit. 13. 6. 2020]. Dostupné z: <http://hdl.handle.net/10419/33947>

EZZEDDINE, Petra. *Reflexe genderu v procesu migrace*. International Organization for Migration [online]. 2011, s. 229–242 [cit. 27. 5. 2020] Dostupné z: http://www.iom.cz/files/Kapitola_11._-Reflexe_genderu_v_procesu_migrace.pdf

FARRIS, Sara R. a JONG, Sara de. *Discontinuous intersections: second-generation immigrant girls in transition from school to work*. Ethnic and Racial Studies [online] 2014, 37(9), s. 1505–1525 [cit. 6. 7. 2020]. Dostupné z: <http://dx.doi.org/10.1080/01419870.2013.774033>

FOKKEMA et al. *The Link Between the Transnational Behaviour and Integration of the Second Generation in European and American Cities*, Nordic Journal of Migration Research [online]. 2012, 2(2), s. 111–123 [cit. 3. 7. 2020]. Dostupné z: <https://doi.org/10.2478/v10202-011-0033-x>

FORMÁNKOVÁ, Lenka a LOPATKOVÁ, Marta. *Nerovná startovní čára? Intersekcionalní analýza počátků profesních drah jedenapůlté generace vietnamských mužů a žen na českém trhu práce*. Gender a výzkum [online] 2018, 19(2), s. 135–162 [cit 20. 7. 2020]. Dostupné z: <http://dx.doi.org/10.13060/25706578.2018.19.2.429>

FRISINA, Annalisa a HAWTHORNE, Camilla. *Italians with veils and Afros: gender, beauty, and the everyday anti-racism of the daughters of immigrants in Italy*. Journal of Ethnic and Migration Studies [online] 2018, 44(5), s. 718–735 [cit. 13. 7. 2020]. Dostupné z: <https://doi.org/10.1080/1369183X.2017.1359510>

GIGUÈRE, Benjamin, LALONDE Richard a LOU, Evelina. *Living at the Crossroads of Cultural Worlds: The Experience of Normative Conflicts by Second Generation Immigrant Youth*. Social and Psychology Personality Compass. [online]. 2010, 4 (1), s. 14–29 [cit. 30. 6. 2020]. ISSN 1751-9004. Dostupné z: <https://doi.org/10.1111/j.1751-9004.2009.00228.x>

HANSSON, Leeni. *Gender role attitudes*. In: VETIK Raivo a HELEMAE, Jelena, eds. *The Russian Second Generation in Tallin and Kothla-Järve: The TIES Study in Estonia* [online]. Amsterdam University Press, 2011. s. 183–202 [cit 14. 6. 2020]. Dostupné z: <http://www.jstor.com/stable/j.ctt46mzdc.13>

HONDAGNEU-SOTELO, Pierrette. *Feminism and Migration*. The Annals of the American Academy of Political and Social Science [online]. 2020, 571, s. 107–120 [cit 27. 5. 2020]. Dostupné z: <http://www.jstor.com/stable/1049137>

HUSCHEK, Doreen, VALK, Helga A.G., a LIEFBROER, Aart C. *Gender-role behavior of second-generation Turks: The role of partner choice, gender ideology and societal context*. Advances in Life Course Research [online] 2011, 16, s. 164–177 [cit 3. 7. 2020]. Dostupné z: <https://doi.org/10.1016/j.alcr.2011.09.005>

IDEMA, Hanna a PHALET, Karen. *Transmission of gender-role values in Turkish-German migrant families: the role of gender, intergenerational and intercultural relations*. Zeitschrift

für Familienforschung [online] 2007, 19(1), s. 71-105 [cit. 28. 5. 2020]. Dostupné z: <https://www.ssoar.info/ssoar/handle/document/5806>

JÁNSKÁ, Eva, PRŮŠOVICOVÁ Alena, ČERMÁK, Zdeněk. *Možnosti výzkumu integrace dětí Vietnamců v Česku: Příklad Základní školy Praha – Kunratice*. Geografie [online]. 2011, 116(4), s. 480–496 [cit. 2. 7. 2020]. Dostupné z: https://geografie.cz/media/pdf/geo_2011116040480.pdf

JOLLY, Susie a REEVES, Hazel. *Gender and Migration. An overview report*. Institute of Development Studies [online]. 2005. [cit. 2. 6. 2020] ISBN 185864866. Dostupné z: <http://www.bdigital.unal.edu.co/39697/1/1858648661%20%282%29.pdf>

KARIMI, Ahmad, BUCERIUS, Sandra M., THOMPSON, Sara. *Gender identity and integration: second – generation Somali immigrants navigating gender in Canada*. Ethnic and Racial Studies [online]. 2019, 42(9), s. 1534–1553 [cit. 27. 6. 2020]. Dostupné z: <https://doi.org/10.1080/01419870.2018.1494847>

KIBRIA, Nazli. *Patriarchy, and Gender Conflict in the Vietnamese Immigrant Community*. Gender and Society [online]. 1990, 4(1), s. 9–24 [cit. 27. 5. 2020] Dostupné z: <http://www.jstor.com/stable/189956>

KITTERØD, Ragni Hege a NADIM, Marjan. *Embracing gender equality: Gender-role attitudes among second-generation immigrants in Norway*. Demographic Research [online]. 2020, 42(14), s. 411–440 [cit. 23. 6. 2020]. Dostupné z: <https://www.demographic-research.org/Volumes/Vol42/14/>

KOMERS, Petr. *Hmongové a jejich osud v jihovýchodní Asii. Dálný východ* [online] 2012, 2(2), s. 28–37 [cit. 18. 6. 2020] Dostupné z: https://kas.upol.cz/fileadmin/userdata/FF/katedry/kas/vav/dalny_vychod/archiv/Dalny_vychod_c.1_2012.pdf

LO, Bao. *Gender, Culture, and the Educational Choices of Second Generation Hmong American Girls*, Journal of Southeast Asian American Education and Advancement [online]. 2017, 12(1), Article 4 [cit. 18. 6. 2020]. Dostupné z: <https://docs.lib.purdue.edu/jsaaea/vol12/iss1/4>

MC ILWAINE, Cathy. *Migrant machismos: exploring gender ideologies and practices among Latin American migrants in London from a multi-scalar perspective*. Gender, Place and Culture [online]. 2010, 17(3), s. 281–300 [cit. 1. 7. 2020]. Dostupné z: <http://homepages.shu.ac.uk/~aceseu/Docs/McIlwaine-MigrantMachismosLondon-2010.pdf>

NADIM, Marjan. *Reinterpreting the relation between motherhood and paid work: second-generation immigrant women in Norway*. The Sociological Review [online]. 2014, 62, s. 494–511 [cit. 20. 6. 2020]. Dostupné z: <https://doi.org/10.1111/1467-954X.12176>

NASEEM, Jawiria a ADNAN, Wifigag. *Being a second generation Muslim woman in the French labour market Understanding the dynamics of (visibility of) religion and gender in labour market access, outcomes and experiences*. Research in Social Stratification and Mobility [online] 2019, 61, s. 79–93 [cit. 30. 6. 2020]. Dostupné z: <https://doi.org/10.1016/j.rssm.2019.02.003>

NASEEM, Jawiria. *“I Didn’t Have the Luxury to Wait”: Understanding the University-to-Work Transition among Second-Generations in Britain*. Social Inclusion [online] 2019, 7(3), s. 270–281 [cit. 27. 6. 2020]. Dostupné z: <http://dx.doi.org/10.17645/si.v7i3.2033>

OBERG, Kalervo. *Cultural Shock: Adjustment to New Cultural Environments*. Practical Anthropology [online]. 1960, 7(4), s. 142–146 [cit. 1. 7. 2020]. Dostupné z: <https://doi.org/10.1177/009182966000700405>

PYKE, Karen D. a JOHNSON, Denise L. *Asian American Women And Racialized Femininities: „Doing“ Gender across Cultural Worlds*. Gender and Society [online]. 2003, 17(1), s. 33–53 [cit. 17. 6. 2020]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/308181>

RAMAKRISHNAN, Karthick S. *Second-Generation Immigrants? The „2.5 Generation“ in the United States*. Social Science Quarterly [online]. 2004, 85 (2), s. 380–399 [cit. 20. 5. 2020]. Dostupné z: <http://www.jstor.com/stable/42955949>

RAVECCA, Andrea. *Immigrant children school experience: how gender influences social capital formation and fruition?* Italian Journal of Sociology of Education [online] 2010, 1, s. 49–73 [cit. 3. 7. 2020]. Dostupné z: <http://ijse.padovauniversitypress.it/2010/1/3>

RUMBAUT, Rubén G. *Ages, Life Stages, and Generational Cohorts: Decomposing the Immigrant First and Second Generations in the United States*. *International Migration Review*. [online]. 2004, 38 (3), Conceptual and Methodological Developments in the Study of International Migration. s. 1160–1205 [cit. 8. 6. 2020]. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/27645429>

SCHEIBLE, Jana a FLEISCHMANN, Fenella. *GENDERING ISLAMIC RELIGIOSITY IN THE SECOND GENERATION: Gender Differences in Religious Practices and the Association with Gender Ideology among Moroccan – and Turkish-Belgian Muslims*. *Gender and Society* [online] 2013, 27(3), s. 372–395 [cit 27. 6. 2020]. Dostupné z: <http://www.jstor.com/stable/23486633>

SOMMERVILLE, Kara. *Transnational Belonging among Second Generation Youth: Identity in a Globalized World*. *Journal of Social Sciences* [online]. 2008 (10), s. 23–33 [cit 20. 6. 2020]. Dostupné z: <http://www.krepublishers.com/06-Special%20Volume-Journal/JSS-00-Special%20Volumes/JSS-SV-10-Youth-Migration-Web/JSS-SV-10-03-023-08-Somerville-K/JSS-SV-10-03-023-08-Somerville-K-Tt.pdf>

SOURALOVÁ, Adéla. *Feministická reflexe migrace*. *Gender, rovné příležitosti, výzkum* [online]. 2010, 11(1), s. 41–48 [cit 27. 5. 2020] Dostupné z: <https://www.genderonline.cz/pdfs/gav/2010/01/05.pdf>

SZCZEPANIKOVÁ, Alice. *Gender a mezinárodní migrace: úvod do problematiky*. Multikulturní centrum Praha [online]. 2004. [cit. 20. 6. 2020]. Dostupné z: <https://migraceonline.cz/cz/o-nas/aktuality/gender-a-mezinarodni-migrace-uvod-do-problematiky>

SZCZEPANIKOVÁ, Alice. *Migrace jako „genderovaný“ a „genderující“ proces: stručný přehled literatury a nástin budoucího výzkumu*. *Migraceonline.cz* [online]. 2006 [cit. 15. 6. 2020]. Dostupné z: <http://www.migraceonline.cz/cz/e-knihovna/migrace-jako-genderovany-a-genderujici-proces-strucny-prehled-literatury-a-nastin-budouciho-vyzkumu-ceska-verze>

TELZER, EVA. *Expanding the Acculturation Gap-Distress Model: An Integrative Review of Research*. *Human Development* [online]. 2010, (53), s. 313–340 [cit 2. 7. 2020]. Dostupné z: <https://dsnlab.web.unc.edu/files/2016/07/Telzer-2010.pdf>

TOLLAROVÁ, Blanka. *Integrace cizinců v Česku: pluralita, nebo asimilace?* Biograf [online]. 39, 107 odst. [cit. 26. 5. 2020]. Dostupné z: <http://www.biograf.org/clanek.php?clanek=v3902>

WARIKOO, Natasha. *Gender and ethnic identity among second – generation Indo-Caribbeans*. Ethnic and Racial Studies [online]. 2005, 28(5), s. 803–831 [cit. 2. 7. 2020] Dostupné z: <https://doi.org/10.1080/01419870500158752>

WEST, Candace a ZIMMERMAN, Don H. *Dělat gender*. Sociální studia [online]. 2008, 5(1), s. 99–120 [cit. 28. 6. 2020]. ISSN 1214813X. Dostupné z: https://journals.muni.cz/socialni_studia/article/view/5635/4731

ZÚÑIGA, Víctor. *The 0.5 Generation: What Children Know about International Migration?* Migaciones Internacionales. [online]. 2018, 9(34), s. 93–120 [cit. 15. 5. 2020]. ISSN 2594-0279. Dostupné z: <http://dx.doi.org/10.17428/rmi.v9i34.334>